

Araştırma Makalesi ♦ Research Article

**Suriyeli Göçmenlere Yönelik Ayrımcı, Dışlayıcı Söylem ve Eylemlerin
Meşrulaştırıcı Kaynakları: Mardin İli Örneği***

**Legitimizing Sources of Discriminatory, Exclusionary Discourses and Actions Against
Syrian Immigrants: The Case of Mardin Province**

Fatıma DOĞAN*

ID 0000-0002-0493-4658

Serdar ÜNAL*

ID 0000-0003-2755-9456

MAKALE BİLGİSİ

Başvuru: 01.10.2021
Düzeltilme Talebi: 26.10.2021
Son Düzeltilme: 16.11.2021
Kabul: 07.12.2021
Online Yayım: 15.12.2021

Anahtar Kelimeler:

Sosyoloji
Suriyeli Göçmenler
Ayrımcılık
Dışlama
Meşrulaştırma

ÖZ

Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin artık misafirlik statüsünden çıkarak yerleşik hale gelmeleriyle birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen yerliler açısından olumsuz yöndeki değişimler gündelik hayatı etkileyen temel meseleler olarak ortaya çıkmaktadır. Gündelik hayatın farklı alanlarında meydana gelen değişim ve dönüşümler yerli halk ile yabancı arasındaki gündelik iletişim ve etkileşimi biçimlendiren temel belirleyiciler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları sınır bölgelerinden biri olan Mardin ilinde göçmenlerin gelişi ve yerleşik hale gelmeleriyle birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimler ve onlara yönelik ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve eylemlerin meşrulaştırıcı kaynaklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel yöntem bağlamında derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu yönde, Mardin’in kent merkezi ve Kızıltepe ilçesinde yaşayan yerli halktan 36 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Suriyeli göçmenlere yönelik ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve eylemlerin meşrulaştırıcı kaynakları oluşturulan farklı kategoriler temelinde izah edilmeye çalışılmıştır. Bulgulara göre, uzun bir süredir artık Türkiye’de kalıcı hale gelen yabancı göçmenler yerli halk tarafından çoğunlukla düzen bozan ve daha da fazla bozma potansiyeline sahip tehlikeli dış gruplar olarak algılanmaktadır. Bu çerçevede, düzen bozucu, keyif düşkünü, tembel, vefasız, toprağını savunmayan aciz, istilacı ve işgalci olarak öteki kategorisine yerleştirilen ve günah keçisi ilan edilen göçmenlere yönelik toplumda ortaya çıkan damgalayıcı, ayrımcı, dışlayıcı söylem ve eylemler meşrulaştırılmaktadır.

ARTICLE INFO

Submitted: 01.10.2021
Revision Requested: 26.10.2021
Final Revision Received: 16.11.2021
Accepted: 07.12.2021
Published Online: 15.12.2021

Keywords:

Sociology
Syrian Immigrants

ABSTRACT

With the Syrian immigrants in Turkey becoming settled by dropping their guest status, the negative changes in economic, social, and cultural areas for the locals emerge as the main issues affecting daily life. Changes and transformations occurring in different areas of daily life appear as the main determinants that shape the daily communication and interaction between local people and foreigners. Therefore, in this study, it is aimed to determine the legitimating sources of discriminatory, exclusionary, and othering discourses and actions against immigrants and the changes that have occurred in the economic, social, and cultural areas with the arrival and settlement of immigrants in the city of Mardin, which is one of the border regions where Syrian immigrants live intensively. In the study, in-depth interview technique was used in the context of qualitative method. In this direction, in-depth interviews were conducted with 36 local people living in the city center and Kızıltepe district of Mardin. The

* Bu Makale, yazarın 2019 yılında Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladığı “Yabancı ile Bir Arada Yaşama ve Ötekileştirme: Mardin Halkının Bakışından Suriyeli Sığınmacılar” isimli yüksek lisans tezinden uyarlanmıştır.

* 1 Fatıma Doğan (Uzman Sosyolog) Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, SBE, Sosyoloji ABD, Aydın, Türkiye ✉ dogannfatima@gmail.com
* 2 Yazar İletişim/ Corresponding Author Serdar Ünal (Doç. Dr.) Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Aydın, Türkiye ✉ serdarunal@adu.edu.tr

Kaynak Gösterimi/ Citing This Article: Doğan, F. ve Ünal, S. (2021). Suriyeli Göçmenlere Yönelik Ayrımcı, Dışlayıcı Söylem ve Eylemlerin Meşrulaştırıcı Kaynakları: Mardin İli Örneği. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(3), 14-40. doi:10.52108/2757-5942.2.3.2

Discrimination
Exclusion
Legitimization

legitimizing sources of discriminatory and exclusionary discourses and actions against Syrian immigrants have been tried to be explained on the basis of different categories. According to the findings, immigrants who have become permanent residents in Turkey for a long time are often perceived by the locals as disruptive and dangerous outgroups with the potential to disrupting the order even more. In this context, stigmatizing, discriminatory, and exclusionary discourses and actions in the society are legitimized against the immigrants, who are declared scapegoats and placed in the category of the other as disruptive, self-indulgent, lazy, unfaithful, dishrag who do not defend their land, invader, and intruder.

1 Giriş

Suriye’de son on yıldır süren çatışmalı ortam nedeniyle milyonlarca insan yerlerini yurtlarını bırakıp komşu ve komşu olmayan daha uzak ülkelere kaçmak ya da sığınmak zorunda kaldı. Suriye’deki iç savaş ve bu savaşın ortaya çıkardığı siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve insani sonuçlar en başta Suriyelilerin göç etmek durumunda kaldığı Türkiye’yi etkilemiştir. Türkiye ile Suriye arasında geniş bir sınır bulunması, geçmişten bugüne süregelen akrabalık ve ticaret ilişkileri, çatışmaların başından itibaren göçmenlere yönelik genel olarak uygulanan açık kapı politikası, çatışmalı ortamdan kaçan Suriyeliler için ülkeyi tercih sebebi yaptı (Mazlumder, 2014:4). Sürecin en başından itibaren Türkiye, Suriyeli göçmenlere en çok ev sahipliği yapan ülke olmuştur. Türkiye, Suriyeli göçmenlere ev sahipliği yaptığı ilk yıllarda onlara misafir olarak yaklaşmış olsa da zamanla savaşın uzaması bu tanımın uzayan misafirlik olarak değişmesine yol açmıştır. Aradan geçen on yıl sonra Suriye’deki krizin tamamen sona erdiği ve göçmenlere dönüş kapılarının açıldığı varsayılsa bile, artık geri dönüşlerin hızlı bir şekilde olmayabileceği ve göçmenlerin bir kısmının evlilik ve iş gibi sebeplerle Türkiye’de yerleşik hale geldiklerini söylemek mümkündür. Bu anlamda, Türkiye son on yıldır kitlesel olarak yabancıyla ya da farklıyla birlikte yaşamayı deneyimlemektedir. Nitekim, Suriyeli göçmen nüfusun artışı ve bu nüfusun artık daha kalıcı bir hale dönüşmesi birçok kentte çok daha karmaşıklaşan, melezleşen bir toplumsal ve kültürel doku ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla, Türkiye’nin birçok kentinde artık yabancıyla olan ilişki ev sahibi ve misafir ilişkisinden çıkmıştır. Bu anlamda, yerli halkın yabancıyla ilişkisi artık daha sürekli ve kalıcı hale gelmiştir.

Simmel’e (1950:407) göre, yabancı *aynı zamanda yakın ve uzak olandır*. Türkiye’deki Suriyeli göçmenler de bugün yerli halk açısından hem yakın hem uzak olandır. Nitekim, “göçmenlerin ülkeleri ile göç ettikleri yeni bölgedeki mevcut kültür arasında etkileşim, uyum ya da çatışma süreçleri farklı dinamiklerle gerçekleşmekte ve bu süreçler kendine özgü görünümle yaşanmaktadır. Ancak dikkat edilmesi gereken nokta, göç etmek zorunda kalanların karşılaştıkları engeller kadar, göç edilen ülkedeki göçmen algısı ve genel tutumudur” (Kolukırık ve Özcan, 2019:207). Bu anlamda, Türkiye’nin birçok kentinde yaşanan bu yeni deneyimde özellikle yabancıya (farklıya) bakış veya kendisine benzemeyenle diyalog noktasındaki problemler de ortaya çıkabilmektedir. Türkiye’de yabancı olarak nitelendirilen Suriyeli göçmenlerle yerel halk arasındaki ilişkinin ya da yerellerin yabancıyı algılama biçiminin sorunlu olabileceği ihtimali kuvvet kazanmaktadır. Bu noktada, farklı gruplara bakışın zihniyet temelleri, bireylerin bir arada yaşayabilmelerini kolaylaştırabileceği gibi zorlaştırabilir veya imkânsız hâle de getirebilir. Bu yönde, yabancılar ve yereller arasındaki ilişkide farklılıklara ilişkin algıların zihniyet temelleri de önem taşımaktadır (Ünal, 2014:73-74). Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin artık misafirlik statüsünden çıkarak yerleşik hale gelmeleriyle birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen yerliler açısından olumsuz yöndeki değişim ve bozulmalar gündelik hayatı etkileyen temel meseleler olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun neticesinde, misafirlikten yerleşikliğe doğru evrilen Suriyeli göçmenlerle yerli halk arasındaki ilişkinin birçok kentte giderek bir rekabete ve çatışmaya dönüştüğü ve daha da fazla dönüşme potansiyelinin olduğu söylenebilir. Bu anlamda, Türkiye’ye gelen göçmenlerin etkileşimleri sonucunda, yerli halkın tutumlarında oluşabilecek dışlama veya ayrımcılık temelindeki pratikler yaygınlaşabilmektedir.

Uluslararası göç(men) ve mülteciler ya da sığınmacılar sorunu, kontrolsüzce ve yoğun bir şekilde gerçekleştiğinde hedef ülkelerde yabancı korkusu ve etnik şiddet gibi güvenlik tehditlerine dönüşebilmekte, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel yapıları olumsuz etkileyebilmektedir (Deniz, 2014:177). Aslında, son 30-35 yıldır Batı toplumlarında göçmenler, mülteciler ve sığınmacılara karşı önyargıların, korkuların giderek arttığına yönelik örneklerin sıradanlaşmaya başladığı görülmektedir. Bu çerçevede, özellikle toplumsal, ekonomik ve siyasi krizler yaşayan komşu ülkelerdeki potansiyel göçmenler için hem hedef hem de geçiş ülkesi konumunda olan Türkiye’de yabancı göçmen, mülteci veya sığınmacı algısının, son on yıllık sığınmacı deneyiminden sonra, giderek kötümser bir hal aldığı ve yabancılarla karşı işlenen suçlar da dahil birçok Avrupa ülkesinde karşılaşılan türden yabancı korkusu ve düşmanlığı vakalarının görünür hale geldiği ileri sürülebilir. Bu bağlamda, Suriyeli göçmenler içinde yaşadıkları bölgelerde her türlü felaketin sorumlusu olarak günah keçisi ilan edilip damgalanma, ayrımcılık ve şiddeti deneyimleyebilmektedir.

Yabancı bugün, siyasi ve hukuki bazı kıstaslar göz önünde bulundurularak mülteci, göçmen, sığınmacı, sürgün gibi çeşitli adlar altında detaylandırılmaktadır. Bu kategorilerin gerisinde, bir sınırlama meselesi olarak yabancı ve yabancılık konusu, kadim bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir (Güngör, 2018:19). Yabancı ile yerli halk ilişkisinde entegrasyonun gerçekleşmesine yönelik en büyük kaynaklardan bir tanesi olumsuz önyargılardır. Olumsuz önyargıların zamanla yabancı düşmanlığı ya da korkusu (zenofobi) yaratabildiği ifade edilebilir. Zenofobi, yaygın olarak yabancılara yönelik güvensizliği, korkuyu ve nefreti işaret etmek için kullanılmaktadır. Farklı bir kültürden gelen yabancılar bir ulusun bütünlüğüne yönelik potansiyel bir tehdit olarak görülürler (De Master ve Roy, 2000). Hjerm (2005) de benzer şekilde zenofobiyi kendilerinden farklı gördükleri bireylere veya bir gruba yönelik olumsuz bir tutum veya korku olarak tanımlamaktadır. En temelde, yabancı korkusunun kapsadığı şeyler, yabancı olarak görülen kişiye karşı korku, kaygı, merak, endişe, nefret, güvensizlik, öfke ve tiksinti gibi yoğun duygular neticesinde, duygusal, düşünsel ve davranışsal olarak uzak kalma ya da uzaklaştırma arzudur (Güngör, 2018:46; bkz. Rydgen, 2004:125). Bu anlamda, bir toplumdaki kitlesel yabancılar birçok olumsuz durumun ve korkunun kaynağı olarak görülebilmekte ve günah keçisi ilan edilebilmektedir. Kearney (2012:41), yabancıların toplumsal sorunlardan sorumlu tutulmasının günah keçisi bulma ve kurban etme mitiyle doğrudan bağlantılı olduğunu belirtir. Nihayetinde, “modern dünyanın en fazla günah keçisi kategorisine sokulan gruplarının başına modernliğin müphemliği ortadan kaldırma idealine meydan okuyan yabancılar veya bu yabancı kategorisinin bir türü olan göçmenler olmuştur” (Man, 2016:1148). Dolayısıyla, yabancıların yoğun olarak yaşadıkları birçok kentte gündelik hayatta yabancı düşmanlığı ve nefret suçları kapsamında değerlendirilebilecek ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylemlerin meşrulaştırıcı kaynaklarının ayrıntılı olarak ele alınması önemlidir.

Bu yönde, araştırmada dezavantajlı grup veya nüfus olarak Suriyeli göçmenlerle yerel halkın gündelik karşılaşmalarının yüksek olduğu sınır bölgesindeki yerleşim yerlerinden biri olan *Mardin ilinde*, yerel halk arasında Suriyeli göçmenlere yönelik var olan ya da potansiyel ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve eylemlerin meşrulaştırıcı kaynaklarının tespit edilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca yerli halkın Suriyeli göçmenlerle ilgili özellikle olumsuz deneyimlerinin subjektif kaynaklarının olup olmadığı, bu deneyimlerinin asıl kaynaklarının neler olduğunu saptamak, yabancıya yönelik geliştirilen tutum ve davranışları kavramak açısından önemlidir. Böylelikle, yerli halkın bakışı üzerinden Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de ayrımcılığa uğrama, dışlanma ve ötekileştirme süreçlerinin altında yatan meşrulaştırıcı kaynakların anlamacı ve yorumlayıcı bir perspektiften nitel düzeyde incelenmesi bu çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır.

2 Araştırmanın Konusu, Amacı ve Problemi

2011 yılında başlayan Suriye’de meydana gelen iç karışıklık sonucu Suriye halkının çok önemli bir kısmı komşu ülkelere iltica etmek zorunda kalmıştır. Bugün Türkiye’de geçici koruma altına alınan kayıtlı Suriyelilerin Türk nüfusuna oranı ülke genelinde %4,23’tür. Suriyeli göçmenlerin en çok iltica ettikleri ülke olan Türkiye’deki kayıtlı Suriyeli sayısı Eylül 2021 tarihi itibarıyla toplam 3 milyon 710 bin 497 kişidir (MD, 2021). Suriyeli göçmenlerin Türkiye’ye girişlerinden sonra Türkiye, Avrupa’da en çok göçmene ev sahipliği yapan ülkeler arasında birinci sıraya ulaşmıştır (UNCHR, 2020). Bu süreçte Türkiye krizin oldukça hızlı bir şekilde çözüleceği ve göçmenlerin ülkelerine geri dönüş yapacağı beklentisi içindeydi. Kısa sürmesi beklenen kriz gittikçe karmaşık bir hal alırken, Suriye’de kitlesel kıyımların yaşandığı çok daha dramatik bir tablo ortaya çıktı ve başka ülkelere sığınan Suriyelilerin geri dönüş ihtimalleri ise oldukça azaldı (Mazlumder, 2014:11). Geri dönüş ihtimalleri azalan Türkiye’deki Suriyelilerin belli bir kısmı, çeşitli illerde devlet tarafından kurulan sığınmacı kamplarında yaşamlarını sürdürmeye çalışırken, önemli bir kısmı da kamp dışında yerleşik halk ile iç içe yaşamaktadır.

Türkiye’ye dış göç hareketleri ile gelen göçmen nüfusun artışı, birçok kentte çok daha karmaşıklaşan bir yapı ortaya çıkarmaktadır. Başlangıçta misafir olarak kabul edilen ve tanımlanan Suriyeli göçmenlerin aradan geçen on yıllık süre sonrasında yavaş yavaş Türkiye’de yerleşik hale gelmeye başlaması, hiç şüphesiz yerli ile yabancı arasındaki başlangıçtaki ilişkilerin de değişmesine neden olmuştur. Büyük sayıda yerinden edilmiş insan akışı sınırlı kaynaklara yeni kısıtlar getirebilir ve onları konuk eden ülkenin ya da bölgenin istikrarını bozabilir (Ünal, 2014:75). Dolayısıyla, Türkiye’de derinlemesine etkiler yaratan bu kitlesel göçün ve misafirlikten yerleşikliğe doğru evrilen sürecin yerleşik halkta nasıl etkiler yarattığı ve yerel halkın perspektifinden Suriyeli göçmenlerin başlangıçtan farklı olarak artık nasıl karşılandığının incelenmesi önemlidir.

Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin artık misafirlik statüsünden çıkarak yerleşik hale gelmeleriyle birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen yerliler açısından olumsuz yöndeki değişim ve bozulmalar gündelik hayatı etkileyen temel meseleler olarak ortaya çıkmaktadır. Gündelik hayatın farklı alanlarında meydana gelen değişim ve dönüşümler de yerli halk ile sonradan gelen yabancı arasındaki gündelik iletişim ve etkileşimi biçimlendiren temel belirleyiciler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, Türkiye’ye gelen göçmenlerin etkileşimleri sonucunda yerel halkın tutumlarında oluşabilecek dışlama veya ayrımcılık temelindeki pratikler yaygınlaşabilmektedir. Zira, misafirlikten yerleşikliğe geçiş aynı zamanda yabancıların yerli toplum tarafından zaman zaman birçok konuda günah keçisi olarak ilan edilmesini ve dolayısıyla ayrımcı ve dışlayıcı söylem ve davranışlarla karşılaşmalarını daha olası hale getirmektedir.

Dolayısıyla, bu çalışmada Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları sınır bölgelerinden biri olan Mardin ilinde göçmenlerin geliş ve yerleşik hale gelmeleriyle birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimler ve onlara yönelik ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve eylemlerin meşrulaştırıcı kaynaklarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, araştırmada, Mardin’de artık yerleşik hale gelen yabancı göçmenlerle ilgili negatif yöndeki çok sayıda gündelik etkileşimin, haberin veya deneyimin yerel halkta karşıt konum kimliklerinin oluşmasına ve dolayısıyla bir karşı grup yabancılaştırmasına ne derecede yol açtığını anlamak önemli olmaktadır. Başka bir ifadeyle, uzunca bir zamandır yoğun bir Suriyeli göçmen kitlesiyle birlikte yaşanan Mardin’de göçmenlere yönelik inşa edilen ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici tutumların somut söylemlere ve eylemlere yansımaları biçiminin ve meşrulaştırıcı kaynaklarının sosyolojik olarak değerlendirilmesi çalışmanın merkezi noktasını oluşturmaktadır.

3 Araştırmanın Yöntemi, Tekniği ve Örnekleme

Bir araştırmanın problemi, konusu ve hedeflediği veriler o araştırmanın yöntemini oluşturmaya yön vermektedir. Araştırmanın odak noktası yerel halktan bireylerin dışlayıcı pratiklerini meşrulaştırıcı kaynakların keşfedilmesi ve anlamlandırılması olması nedeniyle çalışmada anlama ve yorumlamaya dayalı *nitel yöntem* benimsenmiştir. Nitel yöntem ve teknikler araştırmacıların diğer insanların anlayış ve algılarından pay almalarına ve insanların günlük yaşamlarını nasıl yapılandırıp anlam verdiklerini keşfetmelerine olanak sağlamaktadır (Berg ve Lune, 2019: 20). Bu yönde, nitel yöntemle dayalı araştırmalar “daha çok olaylarla ilgilidir. Bağlama ve sürece, yaşanan deneyime ve yerel olana duyarlıdır ve araştırmacı araştırılana daha yakın olmaya çalışır. Sosyal yaşamın karmaşıklığının hakkını vermek için derinliğine ve bütünlüklü kavramı amaçlar” (Punch, 2005:228).

Yerli halkın Suriyelilere yönelik algılarını, deneyimlerini ve potansiyel ayrımcı, dışlayıcı pratiklerinin altında yatan meşrulaştırıcı kaynakları keşfetmeyi hedefleyen bu niteliksel çalışmada zengin verilere ulaşmak amacıyla *derinlemesine görüşme tekniği* kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme, araştırmacı ve bilgi verenler arasında bilgi verenlerin kendi yaşamları, deneyimleri ya da durumlarını kendi ifadeleriyle açıklamalarını kavramaya yönelik olarak tekrarlanan yüz yüze karşılaşmalardır (Kumar, 2011:170). Bu anlamda, derinlemesine görüşme “insanların gerçekliğe ilişkin algılarına, anlamlarına, tanımlamalarına ve gerçeği inşa edişlerine vakıf olmanın iyi bir yoludur. Aynı zamanda, başkalarını anlamak için kullanılan en iyi yoldur” (Punch, 2005:166). Dolayısıyla, nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle, görüşülenlerin anlam dünyalarını, duygu ve düşüncelerini derinlikli anlamak esastır (Kuş, 2012:87). Derinlemesine bir şekilde kurgulanan saha görüşmelerinde *yarı yapılandırılmış görüşme formu* kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yürütülen görüşmelerde sorular önceden hazırlanmıştır, lakin hem araştırmacı hem de katılımcı kısmen belli bir düzeyde esnekliğe sahiptir. Görüşme sırasında, gidişata göre soruların yeniden düzenlenmesi ve yeni soruların eklenmesi mümkün olabilmektedir.

Araştırmanın *evrenini* ise Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı sınır bölgesi yerleşim alanlarından birisi olan Mardin ili oluşturmaktadır. Mardin’deki Suriyeli göçmen nüfusu Mardin ilinin toplam nüfusunun %10,5’ine karşılık gelmektedir. Türkiye’de Mardin ili Suriyeli göçmen nüfusunun en çok olduğu 13. Şehirdir. Suriyeli göçmenlerin toplam nüfusa oranları bakımından Mardin Türkiye’de yedinci en çok Suriyeli barındıran il durumundadır (MD, 2021). Araştırmanın *örnekleme* belirlenirken sınırlı saydaki bireyleri evreni temsil edecek yeterlilikte seçilmiş olması gerekmektedir. Nitel araştırmaların örnekleme genelde küçüktür, örneklem seçimi, olasılık değerlendirmelerinden çok kuramsal değerlendirmelere dayanır ve daha esnektir (Punch,

2005:228). Dolayısıyla, bu çalışmada *nitel metodolojiye* uygun olarak örneklem kümesinin oluşturulmasında ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde *maksimum çeşitlilik örnekleme* ve *teorik örnekleme* teknikleri birlikte kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme tekniğindeki amaç, “bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2005:108). Bu yönde, evreni temsil edici nitelikte olması amacıyla görüşmeciler seçilirken *yaş, mekân, cinsiyet, meslek, ekonomik durum, eğitim düzeyi ve etnik köken* bakımından çeşitlilik sağlanmaya dikkat edilmiştir. Örnekleme dahil edilen katılımcılar Suriyeli göçmenlerin daha yoğun olarak yaşadığı *Mardin kent merkezi ve Kızıltepe ilçesinde* Mardin doğumlu olan yerel halktan kişiler arasından seçilmiştir. Evreni temsil edici örneklem kümesinin büyüklüğünü belirlemede kullanılan *teorik örnekleme tekniğinde* “araştırma süreci içinde teorik bir doyum noktasına ulaşılan kadar, örnekleme oluşturacak birim ya da bireylerin seçimi devam eder. Araştırmacı, analizlerine yeni bir veri ilave etmeyen, yeni bir katkı sunmayan görüşmelere kadar örneklemini belirlemeye devam eder (Denscombe, 1988:216). Bu bağlamda, derinlemesine görüşmelerin yapıldığı bu çalışmada görüşülecek kişi sayısı önceden belirlenmiş olmayıp görüşmeler veri doyumunu sağlanana kadar sürmüştür. Bu doğrultuda söz konusu değişkenler göz önünde bulundurularak, farklı demografik özelliklere sahip 19 erkek ve 17 kadın olmak üzere, toplam 36 yerli halktan katılımcıyla görüşülerek saha çalışması tamamlanmıştır.

Araştırmanın veri toplama süreci 2018 yılının Aralık ve 2019 yılının Ocak ve Şubat ayları içerisinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde her bir katılımcıyla yaklaşık bir ila bir buçuk saat arasında değişen görüşmeler yapılmıştır. Nitel araştırma bağlamında, derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel verilerin analizinde ise *betimsel analiz tekniği* kullanılmıştır. *Betimsel analizde* görüşülen kişilerin söylediklerinden sık sık doğrudan alıntılar yapılarak elde edilen veriler sunulmaya çalışılır. Görüşme çözümlerinde yer alan kelimelere, ifadelere, kullanılan dile, diyalogların yapısına ve özelliklerine, kullanılan sembolik anlatımlara ve benzetmelere dayanarak tanımlayıcı bir analiz yapılır (Kümbetoğlu, 2005:154). Buradaki amaç, metin ve imge verilerinden bir anlam çıkarmaktır. Bu durum veriyi bölümlere ve parçalara ayırmayı ve daha sonra tekrar bir araya getirmeyi içermektedir (Creswell, 2014:195). Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve (Yıldırım ve Şimşek, 2005:227) buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması hedeflenir. Bu doğrultuda, çalışmada veri analizi ve bulgular kısmı oluşturulurken elde edilen veriler ortak temalarda toparlanarak, belirli *katégoriler* oluşturulmak suretiyle, nitel araştırmaların doğasına uygun çözümlenmeler yapılmıştır.

4 Bulgular

Türkiye’ye yönelik Suriyeli göçünün sonucunda toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısında birçok değişim yaşanmış ve halen yaşanmaktadır. Suriyeli göçmenlerin aktörü olduğu bu kitlesel göç hareketi ve sonuçlarının Türkiye’nin gündelik yaşam pratiklerine etki edecek kadar güçlü ve kapsamlı olması onun sosyolojik temelde çeşitli boyutlarıyla irdelenmesini zorunlu kılmaktadır. Yaklaşık on yılı aşkın bir süredir, Suriyeli göçmenlerle gündelik karşılaşmaların sık olduğu sınır bölgesi yerleşim yerlerinden biri olan Mardin’de, yerleşik halk ile Suriyeli göçmenler arasında gelişen ilişkilerin çok boyutlu yönleri bulunmaktadır. Nitekim, araştırma sahası olan Mardin ilinde bu boyutlardan bir tanesi olan Suriyeli göçmenlere yönelik ayırıcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve eylemlerin meşrulaştırıcı kaynakları, sahadan elde edilen nitel veriler doğrultusunda *dört ana kategori* ve onların *alt kategorileri* temelinde anlamlandırılmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır:

4.1 Düzeni Değiştirenler Olarak Suriyeliler

“Modernliğin dünya kavrayışı, doğayı tanımak, bilmek ve öngörülme her şeyi peşinen engellemek dolayısıyla da doğaya hükmetmek üzerinedir. Dolayısıyla bilinmeyen şeyler veya tanıdık olmayan gruplar, bir tehdit olarak görülmüş ve çoğunlukla da dışlama pratiklerine konu edilmişlerdir” (Man, 2016:1151). Türkiye’de bulunan Suriyelilere yönelik, özellikle göçmenlerin yoğun bir şekilde yaşadıkları komşu sınır illerinde olumsuz toplumsal önyargıların olduğunu ifade etmek gerekir. Suriye’deki kronikleşen sorunlar ağı, Türkiye’deki Suriyelileri artık kalıcı hale getirmiş ve bu durum yerli halk arasında birtakım huzursuzlukların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Suriyeliler yabancı olmalarından kaynaklı olarak güven vermeyen veya herhangi bir suçun ilk müsebbibi olarak akla gelebilmektedir. Bu nedenle, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde, göçmenlerin evlerinin yakılması, kaçırılmaları, darp edilmeleri, ekonomik gelirlerinin ve/veya mallarının gasp edilmesi ve

benzeri birçok fiil Suriyelilere yönelik toplumsal öfke, nefret, ayrımcılık ve dışlamayı göstermesi bakımından önem arz etmektedir (Ördek, 2017:28).

Bu bağlamda, araştırma sahası olan Mardin ilinde Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları yerleşim yerleşim yerlerinde maruz kalabildikleri ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve eylemlerin en temel meşrulaştırıcı kaynaklarından birisi genel *toplumsal düzenin veya rutin gündelik hayatın işleyişinin değişmesiyle veya bozulmasıyla* ilgilidir. Bu noktada, araştırmada *ekonomik düzende meydana gelen bozulmalar, asayiş arayışı, sosyal-kültürel dokunun değişimi ve ahlaki anlayışın tahribatı* gibi alt kategoriler Suriyelilere yönelik ayrımcılık ve dışlamanın meşrulaştırıcı kaynakları olarak ortaya çıkmıştır.

4.1.1 Ekonomik Düzenin Bozulması Üzerinden Dışlama

Göç olgusunun en önemli sonuçlarından bir tanesi de ekonomik sorunlardır. Göçün ekonomi üzerindeki olumsuz etkisi göçmene karşı olumsuz tutumları oluşturan birincil etkenlerdendir. Ekonomik kaygılar üzerinden oluşan bu olumsuz tutumlara benzer olarak dünyanın birçok yerinde rastlamak mümkündür (Canatan, 2013). Son yıllarda göçmen, sığınmacı ya da mültecilere ev sahipliği yapma konusunda dünyada ilk sıralarda yer alan Türkiye de doğal olarak bu sorunla karşı karşıya kalmıştır. Nitekim, Suriyeli göçmenlerin gelişyle ve artık misafirlik statüsünden çıkarak yerleşik hale gelmeleriyle birlikte ekonomik alanda meydana gelen yerliler açısından olumsuz yöndeki değişim ve bozulmalar gündelik hayatı etkileyen temel meselelerden biri olmuştur. Aslına bakılırsa, kaynaklar için rekabet ve bu rekabette belirlenen ortak bir hedef, grubun kendi içindeki birliğini güçlendirirken, grup dışı üyelere karşı olumsuz ve ön yargılı tutum ve davranışlara yol açar (Wolfe, 1996:177). Benard (1986:621) göçmenlerin iş, konut ve kaynaklara ortak olmasından korkan ev sahibi topluluk tarafından hiçbir zaman gerçek anlamda hoş karşılanmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla, ekonomik düzenin işleyişindeki bozulmalar Suriyeli göçmenlere yönelik ayrımcı, dışlayıcı pratiklerin meşrulaştırıcı kaynağı haline geldiği söylenebilir. Bu yönde, araştırma sahası olan Mardin'de Suriyelilerin gelişyle ve artık kalıcı hale gelmeleriyle birlikte yerel halkın ekonomik düzenin bozulmasından kaynaklanan sıkıntıları ve geleceğe dair endişelerinin ne türden bir tutuma yol açtığı incelenmiştir:

"...şimdi Suriyeliler geldiğinden beri iş fırsatları azaldı bu bir gerçektir. İnşaat sektöründe olsun, elektrik sektöründe olsun normal fabrikada çalışan işler olsun yani her alanda azalma gösterdi. Bize hiçbir katkısı olmadı. Şimdi sadece işsizlik sorunu var onlar geldiğinden beri. Göç eden birisinden ne bekleyebilirsiniz? Bizim bölgede 1.600 TL'ye çalışıyoruz neden diyeceksin çünkü iş hiç yok. Çünkü adam diyor ki bu adam bu paraya çalışmazsa yerine rahatlıkla başkasını bulurum..." (G.2, Erkek, 44, İlkokul mezunu, Esnaf/Şarküteri).

"...iş kalmamış. Suriyeli kalkıp ben otuz liraya çalışırım diyor ama Türkiye'deki biri ben almam diyor. Çünkü adam elektrik veriyor, su veriyor kira veriyor vergi veriyor bana yetmez diyor. Ama Suriyeli vergi vermiyor onu vermiyor bunu vermiyor otuz lira bana yeter diyor. Bu yüzden millet aç yani milletin işlerini ellerinden almışlar. İşte bizim boyacı bir komşumuz var nereye gitse senin istediğin yetmiş lira yevmiye ama işte biz Suriyeliye kırk liraya verdik deyip geri gönderiyorlar, adamın çocukları sürekli aç. Esnaf çok şikâyetçi, iş kalmadı kiralar yükseldi..." (G.7, Kadın, 50, Okur yazar değil, Ev hanımı).

"...geldiklerinden beri bölgemizde nüfus fazlaştı. Emek gücü ucuzladı. Kent sakinlerinin kazançları azaldı. Kiralar arttı. İç göç arttı...bizi mahvettiler..." (G.10, Erkek, 37, Üniversite mezunu, Memur).

"...ekonomik olarak, iş açısından kötü oldu. Mesela burada kadınlar yüz liraya temizliğe gidiyorlardı, ama Suriyeliler 50 liraya çalışıyor, herkes onları tercih ediyor...işsizlik çok arttı. Eskiden vatandaşlar asgari ücrete iş bulabiliyorlardı. Şimdi ise adamlar hem sigortasız hem de ucuza çalıştırıyorlar...bizim insanlarımıza bir kriz vurmuş bir de işsizlik çoğalmış...defolsunlar..." (G.18, Erkek, 43, İlkokul mezunu, Şoför).

Yukarıdaki söylemlere bakıldığında *gündelik usulü çalışma işi, amelelik, inşaat sektörü, boyacılık, fırın işi, temizlik işi, fabrika işi* gibi işlerin söz konusu olması ve yoksul yerli halkın bu işleri kaybettiği için sitem etmesi aynı zamanda halkın sosyo-ekonomik durumunu yansıtmaktadır. Çoğunlukla kayıt dışı sektörlerde ve düşük gelirle çalışan Suriyeliler, dilencilik, işportacılık ve benzeri alanlarda gelir elde etmeye çalışmaktadır. Bazı Suriyeliler ise, inşaat işçiliği, mevsimlik tarım işçiliği, seks işçiliği, küçük atölyelerde işçilik veya hizmet sektörlerindeki çeşitli işler gibi alternatifleri değerlendirmek zorunda kalmaktadır. Düşük gelirle çalışan birçok Suriyeli, işyerlerinde veya iş ortamlarında herhangi bir

güvenceden yoksun bir şekilde çalışmaktadır. (Ördek, 2017:29). Özellikle *eskiden vatandaşlar asgari ücrete iş bulabiliyorlardı* sitesi aslında yerli halkın çok da yüksek ücrete gözünü dikmiş bir vaziyette olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla Suriyelinin ekonomik sahadaki rakibi ekonomik olarak zaten düşük ücretli işlerde çalışan bir kesimdir. Edna Bonaciche'ye göre "korunmuş ulusal emekçiler ile sömürülen göçmen ya da azınlık emekçiler arasındaki uyumsuzluğun nedeni, korunmuş emekçilerin ırkçı tutumları değil, onlar ile güvensiz koşullarda yaşadıkları için düşük ücretli işleri kabul eden göçmenler ya da azınlıklar arasındaki nesnel rekabettir. Emek pazarı parçalandığı için emekçiler, çıkarlarının birbiriyle buluştuğunun bilincine varamazlar, kapitalistler de işçi sınıfını bölerek ucuz emek gücüne ulaşırlar" (Schnapper, 2005:304). Neticede, "Suriyelileri hedef alan toplumsal damgalanmayla pekişen öfke ve nefretin ortaya çıkmasına katkı sunan önemli etmenlerden bir tanesi Suriyelilerin ucuz işgücü olarak çalıştırılmasıdır" (Ördek, 2017:28). Bu durum sebebiyle düşük geliri kabul etmek zorunda kalan yerli halk arasında Suriyelilere yönelik öfke ve nefret artmaktadır.

Türkiye'de mevcut durumda göçmenler işverenler tarafından ucuz işgücü olarak görülmekte, çok düşük ücretler karşılığında çalışmak zorunda kalan mülteciler bu kez de piyasayı düşürdükleri için yerel halk tarafından suçlanmakta ve eleştirilmektedir. Türkiye'de halihazırda zaten varolan işsizlik sorunu yerel halk tarafından göçmenlere maledilmektedir (Kırmızıgül, 2019:95-96). Göçmenlerin ekonomik açıdan tehdit olarak görülmesi durumuna dünyanın birçok yerinde rastlanabilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde ekonomik kaynakların paylaşımı ya da bölüşümü yerel halkın yabancılara yönelik önyargılı olmalarının ve öfke duymalarının en en başat faktörü olarak kabul edilmektedir. Avrupa toplumları tarafından göçmen değerlendirilmesi açısından "uluslararası göç aleyhtarlığının gerisinde yatan en önemli faktörün genellikle ekonomik olduğu ileri sürülür" (Canatan, 2013:324). Örneğin, Günter Wallraff (1986) Türk işçisi rolüne girerek deneyimlerini kaleme aldığı *En Alttakiler* adlı kitabında Türk işçilerine en çok nefret duyanların Alman işçiler olduğunu belirtir. Bunun en temel nedeni, sistemin onları birbirine rakip hâle getirmesidir. Ekonominin kırılğan olduğu durumlarda, krizin yükünü hafifletmek için ucuz emeğin seçileceği algısı, yüksek ücret alanlarda, ucuz emeği temsil edenlere karşı bir nefrete dönüşmektedir" (akt. İnce, 2011:187).

Genel olarak, göçmenlerin yoğun yaşadıkları alanlarda iş imkânlarının azalması, kira fiyatlarının artması gibi ekonomik rahatsızlıklar yoğunlaşmıştır. Zaten, göçmenler, "kentlerin uygun bir bütçeyle geçinmeye imkân tanıyan semtlerine yerleşmektedirler ve bu semtler, çoğunlukla kent çeperlerindeki yoksul bölgelerdir. Dolayısıyla bu bölgeler, kötü fiziksel yaşam koşullarıyla göçmenlerin dışlanması mekânsal boyutunu teşkil etmektedir" (Deniz vd., 2016:26). Özellikle düşük gelirli kesimde, mevcut işsizlik ortamına göçmenlerin de eklenmesiyle düzenin bozulduğuna ve hatta yerli halkın kendi mekanlarını terk etmek zorunda kaldıklarına dair yerel halkın ifadeleri dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, egemen grubun üyeleri, yabancıyı kaynaklar ve iş piyasası konusunda bir tehdit olarak algıladığında, kendi güç ve statüsünü artırmak, ayrıcalıklarını korumak için onun yabancılığını, ötekiliğini öne çıkarmaya başlar. Bugün zenofobinin dışavurumu olarak görülen olaylar ve düşmanlığın bazı davranışsal yaptırımlara dönüştüğü durumlarda, yabancıların mevcut maddi olanakları hak etmeden kullanmaları, içeride olanların, zaten kendi hakları olan iş, konut gibi mali konularda gereksiz rekabete girmek zorunda kalmaları rahatsızlık yaratmaktadır (Pedahzur, 1999; akt. Güngör, 2018:59). Bu çerçevede, söylemlere de yansıdığı üzere Türkiye'nin son zamanlarda içine girdiği ekonomik krizin bazen halk tarafından günah keçisi olarak Suriyelilerin seçilmesine neden olduğu ifade edilebilir. Neticede, uzun bir süredir ekonomik düzenin işleyişinde meydana gelen bozulmalar Suriyeli göçmenlere yönelik yerli halkın ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve eylemlerinin en temel meşrulaştırıcı kaynağı olarak görünmektedir. Özellikle, "mekânsal dışlanma boyutu, yoksul semtlerde nüfusun yoğunlaşması ve dolayısıyla kentsel paylaşım temelinde bir gerilimin ortaya çıkmasıyla somutlaşmaktadır. Bu sebeple toplumsal dışlanmanın en etkili ve şiddete dönüşme potansiyelinin olduğu mekânlar, yoksulluğun yoğun olarak yaşandığı semtlerdir" (Deniz vd., 2016:36).

4.1.2 Asayiş Arayışı: Suç ve Belirsizliğin Yarattığı Huzursuzluk Üzerinden Ötekileştirme

Yabancı ne dost ne de düşmandır; belki de her ikisidir. Çünkü biz, gerçekte ne olduğunu ve bunu bilmenin yolunu dahi bilmiyoruz (Bauman, 2003:77). Bauman'ın (2003) ifade ettiği üzere olağan şüpheli olarak yabancı birçok ihtimali barındırmaktadır. Özellikle yabancı göçmenler *potansiyel suçlu* imgesiyle karşı karşıya kalabildikleri ve işlenen suçlarda *hedef gösterilen fail* olabildikleri söylenebilir. Bu duruma dünyanın birçok yerinde rastlanabilmektedir. Avrupa'da "yabancılarla

yaşamak zorunda kalan yerli insanlar onları kısaca şöyle tarif ederler: Kirli ve gürültücüdürler, yerlere tükürür tıraş olmazlar; çocukları insanlara, kanunlara saygısızdır; bunlar büyüyünce esrar kaçakçısı, gangster ve esrarkeş olurlar” (Taş, 1999:75). “Yüksek oranda göçmen nüfusunu barındıran bazı ülkelerde çok sayıdaki problemin sorumlusu olarak genelde göçmenler görülmektedir. Aynı şekilde, toplumdaki suç oranlarının artışında da zaman zaman dikkatler göçmenler üzerine yoğunlaşmakta ve göçmenler kriminal bir topluluk olarak tanımlanmaktadır (Kızmaz, 2018:418). Bu çerçevede, Suriyeli göçmenlerin buldukları yerlerde asayiş bozdukları ve suç oranlarını artırdıklarına dair genel yaygın bir kanı bulunmaktadır. Bu yaygın kanı da Suriyeli göçmenlerin asayişin bozulması ve suç oranlarının artışına sebep olmalarından kaynaklı olarak dışlanmaya ve ötekileştirilmeye maruz kalmalarına yol açabilmektedir. Nitekim, bu durum araştırmada yer alan katılımcıların söylemlerine de açıkça yansımıştır:

“...vallahi Türkiye’ye silahlar getiriyorlar, burada satıyorlar. Yarı silah satıyor neredeyse, kimisi esrar satıyor. Bunların hepsi zarar değil mi millete?...” (G.7, Kadın, 50, Okur yazar değil, Ev hanımı).

“...ya onların kadınları çok başıboş ve fuhuşla uğraşıyorlar erkekleri de esrarla lafın kisası bu. Ama hepsi değil hepsi denilirse insan günahkâr olur...” (G.4, Erkek, 49, İlkokul mezunu, Esnaf/Ayakkabıcı).

“...düzeni bozduklar ihtiyacı varsa yoksa caddeleri boş bırakmıyorlar dileniyorlar ...özellikle milleti bıktıran şey dilencilik. Buralarda eskiden dilenen yok denecek kadar azdı, tek tük. Ama artık dilencilik o kadar fazlalaşmış ki artık hırsızlık da oluyor...” (G.18, Erkek, 43, İlkokul mezunu, Şoför).

“...köyde bir evde kiracı olarak kalıyorlardı, kirayı ve elektrik faturalarını biriktirip ödemedi gittiler. Bizim köyde kaldıkları evin su dinamosunu çalıp gittiler...” (G.27, Erkek, 65, Ortaokul mezunu, Emekli).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere yerel halkın önemli bir kısmında güvenlik kaygısının varlığı dikkat çekmektedir. Bu durumun bir *kaos ortamı* yarattığı söylenebilir. Suriyelilerin gelmesiyle suçların arttığına dair kaygılar dikkat çekmektedir. Suriyelilerin gelişinden sonra yerel halkın suçların arttığına dair algıları ve kaygılarının yanı sıra göç sürecinden sonra sosyal ortamın daha *güvensiz* hale geldiği ve belirsizliğin hâkim olduğuna dair inançları da görünür hale gelmiştir. Bu açıdan yerli halkın yeni komşularını eski komşuları kadar tanımadıkları yani yabancı göçmenin nasıl birileri olduğunu kestiremediklerine dair söylemleri ön plana çıkmaktadır:

“...bazı insanlar hırsız mı dilenci mi bilmiyoruz? bu kadar kalabalık ve karışıklık yoktu. Kimse kimseyi artık tanıyamıyor. O biliyordu ki ben buralıyım, ben biliyordum ki o buralı. Ama şimdi o bana baksa Suriyeli sanır, ben ona baksam ben onu Suriyeli zannederim...” (G.18, Erkek, 43, İlkokul mezunu, Şoför).

“...bazı yerlerde biraz kötü olanlarını gördüm insana korku veriyorlar. E iyi insan kötü insan bizim (Türkiye’de) aramızda da var onların arasında da var. Biraz bizim milletin arasına karışmışlar kimse artık kimseyi tanıyamıyor kötülükler de artmış ama bu kötülükleri bizinkiler mi yapıyor onlar mı yapıyor kimse bilmiyor. Öyle bir karışmış ki her şey çorba olmuş...” (G.5-Kadın, 48, İlkokul mezunu, Ev hanımı).

Söylemlere yansıdığı üzere *ayırt edememe*, *korku* ve *belirsizlik* üzerinden Suriyelilerin istenmediği görülmektedir. Aslında, her daim, bilinmeyen şeyler veya tanıdık olmayan gruplar, bir tehdit olarak görülmüş ve çoğunlukla da dışlanmışlardır (Man, 2016:1151). “Bunun nedeni şüphesiz yabancı ya da öteki olanın, kararsızlığın ve muğlaklığın kişileşmesi şeklinde algılanmasına bağlıdır (İnce, 2011:180). Bauman’a (2018:14) göre “yabancılar, -günlük olarak etkileşimde olduğumuz ve ne beklediğimizi bilmediğimize inandığımız insanlardan farklı olarak- yani korkutucu şekilde öngörülemeyen oldukları için kaygıya neden olmaya eğilimlidir; çünkü hepimiz biliriz ki kitlesel yabancı akımı değer verdiğimiz şeyleri yok edebilir ve bu, avutucu şekilde aşına olduğumuz yaşam şeklimizi sakatlamak ya da yok etmek anlamına gelebilir”. Bu bağlamda, belirsizlikler üzerinden güvenlik kaygısının arttığı ifade edilebilir. Bu güvensizlik nedeniyle yerli halk belki farkında olmadan Suriyeli göçmenleri düzenin bozulması ve korkuların artmasının kaynağı olarak göstererek ötekileştirebilmektedir. Yerli halk açısından güvenlik, küçük toplumlarda görüldüğü gibi, halkın birbirini tanıması, mahallesinde kimin oturduğunu bilmesi, kapısına kimlerin geldiğini bilmesi ve sokaklarda kimin dolaştığını bilmesi gibi anlamlar içermektedir.

Neticede, yerel düzeyde Suriyelilerin hırsızlık, fuhuş, gasp, kamu malına zarar verme, kaos yaratma vb. suçlarla ilişkilendirilmesi oldukça yaygındır. Genel olarak toplumda görülen kaos ortamından yabancının sorumlu tutulması, düzenin ve güvenliğin tehdit altında olduğuna dair algının oluşturulması tehlikeli bir durumdur. Kırmızıgül'ün (2019:94) ifade ettiği üzere, farklılıklara vurgu yapılarak belirginleştirilen *biz ve onlar* ayrımı ile göçmenler suçla ilişkilendirilmekte ve çeşitli şekillerde etiketlenmektedir. Göçmenler *bela, sıkıntı, sorun* kavramlarıyla tanımlanabilmekte, onlar nedeniyle arttığı düşünülen suç oranlarının ilerde daha da artacağına inanılmaktadır. Bu konuda, özellikle "medyada göçmenlerin suçluluk durumlarına ilişkin gerçeği yansıtmaktan uzak haberlerin yer alması, toplum genelinde göçmenlerin suç eğilimine sahip olduğu şeklinde algılanmalarına yol açmaktadır (Kızmaz, 2018:394). Elbette, bu türden çoğunlukla dedikodu ve söylentiler aracılığıyla Suriyeliler tarafından suçların işlendiğine yönelik haberlerin sürekli üretilmesi ve vurgulanması yabancılara yönelik öfkenin ve düşmanca tavırların artmasına yol açmaktadır. Oysa yapılan birçok çalışmada Suriyelilerin suça karışma oranlarının ve adli olaylara karışma olasılıklarının yerel halkınkinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen algı abartılı biçimde olumsuzdur (Erdoğan, 2015; Kızmaz, 2018). Bu çerçevede, asayişin ya da düzenin bozulmasına yönelik kaygılar çoğu zaman gerçeklikten uzak biçimde oluşabilmektedir. Gündelik yaşam içinde edinilen bu olumsuz ve zıt deneyimlerin yayılması yabancıya yönelik olumsuz bakış açısının yayılması anlamına gelmektedir. Bu olumsuz bakış açısının sonuçları olan önyargı, kalıpyargı ve ötekileştirme süreçleri gündelik sıradanlık içinde meşru bir hal almaktadır.

4.1.3 Sosyal, Kültürel ve Ahlaki Dokunun Tahribatı Üzerinden Ayrımcılık

Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu'ndaki en kritik noktalardan bir tanesi de göçmenlerin gelişi ile birlikte bazı illerin nüfusunda yaşanan patlamanın o ilin, toplumsal dokusuna zarar vermeye başladığı saptaması olmuştur (Dilek, 2018:159). Ekici'ye (2019:708) göre, Türkiye'de Suriyeliler aile dinamikleri, kadın-erkek ilişkisi, kadının toplumsal önemi, evlenme ve çocuklara yaklaşım gibi sosyo-kültürel farklılıklar temelinde sosyal ve ahlaki düzene tehdit olarak görülmektedir. Bu anlamda, Suriyelilerin kentin yerleşiklerine ait olan yerli kültürel dokuyu bozmakta olduğu ve nispeten homojen olan kent kültürünü melez bir kimliksizliğe mahkûm ettiklerine dair yaklaşımlar bulunmaktadır. Dikkat edilirse buradaki melezlik korkusu, homojen ve istikrarlı kent kültürünün yabancı tarafından işgal edilmesi endişesinden beslenmektedir (Deniz vd., 2016:30). Aslında, "yabancı, sadece çoğunluğun yaşamsal alanlarının değil, aynı zamanda her türlü sınıflandırmanın da dışında kalmaktadır. Hem zıtlıkların ve kararsızlıkların yarattığı çaresizlikten hem de modern toplumun kesinliğe verdiği önemden dolayı, yabancı ve öteki, düşman kategorisine yerleştirilir" (İnce, 2011:181). Nitekim, yabancılardan kentin sosyal, kültürel, ahlaki dokusuna zarar verdikleri ve bu anlamda genel düzeni bozduklarına dair yerel halktan katılımcıların bazı söylemleri bu durumu örnekler niteliktedir:

"...kiyafet sorunu açısından farklılar var. Onların kadınları tayt giyiyorlar, sade fistan giyiyorlar mesela biz fistanın üzerine bir yecek ya da bir ceket giymezsek çıkamayız dışarıya (utanırız)...giyimleri bizimkine zıt ama bizim gençlerin giyimleri onlarınkine benzedi. Bizi bozdular (onlardan önce) bizde kimse dar pantolon dar taytlar giymezdi, artık moda yaptılar..." (G.7, Kadın, 50, Okur yazar değil, Ev hanımı).

"...ellerine bir lira geçse ya bir oje alırlar ya da bir ruj alırlar...elbiseleri parlak, üç eşarp üst üste takıyorlardı altına tayt giyiyorlardı, gerektiğinde saçını da çıkarıyorlardı. Böyle yapmanın Müslümanlık bu değil ki...onlar ise sadece daracık yapıyan bir elbise giyiyorlar..." (G.9, Kadın, 43, İlkokul mezunu, Çalışan/Tuhafiye).

"...yalnız bizim onlardan razı olmadığımız durum birçok dine ters düşen örf ve adetleri buraya taşıdılar, halkın içine karıştırdılar...bizim sorunumuz şikâyetimiz ahlak ve din dışı kötü örf ve adetlerdir. Esrar olsun, fuhuş olsun kötülükler olsun çok şey var. Bakıyorsun her yerde gençler ellerinde esrar var sigara ve çay gibi tüketiyorlar. Bu konuyu önemsemek lazım..." (G.4, Erkek, 49, İlkokul mezunu, Esnaf/Ayakkabıcı).

Söylemler Suriyeli göçmenlerin yerel halk tarafından giyim, kuşam ve davranış bakımından kentin sosyal, kültürel ve ahlaki düzenini bozduğuna dair gerekçelerle öteki konumuna yerleştirildiklerine işaret etmektedir. Ötekiler "bir bakıma toplumun geneline aykırı düşen düşünce ve davranış kalıplarını sergileyenlere veya dış görünüş itibari ile ana akıma uymayanlara -diğer bir ifade ile genel kabul görenin aksine davranışlar sergileyenlere- verilen genel etikettir" (Ünür, 2013:253). Bu düşünce ve etiketleme, bazılarında kültürel ve kökensel saflığın bozulması (Bourse, 2009:37)

endişesini diriltmekte, kendi kültürünün yok olacağı kaygısını yaşatmakta ve yabancıyı bir istilacı olarak görme eğilimini kuvvetlendirmektedir (Deniz vd., 2016:30). Ayrıca, katılımcılar tarafından ihtiyaç sahibi olarak görülen Suriyelilerin kişisel bakıma ilişkin harcamalarının gereksiz bir masraf olarak algılandığı söylenebilir. Bu anlamda, muhtaç olarak tanımlanan göçmen kadınların kişisel bakımlarına yönelik harcamaları ya da emekleri yerli halk tarafından müsriflik ve görgüsüzlük olarak kabul edilmekte ve eleştirilmektedir. Sosyal, kültürel ve ahlaki düzeninin bozulması noktasında özellikle Suriyeli kadın göçmenlere yönelik olumsuz algıların varlığı dikkat çekmektedir. Bu yönde, elde edilen söylemler kadın göçmenlerin sosyal, kültürel ve ahlaki düzeni bozucu olarak damgalanmalarına ve dışlandıklarına işaret etmektedir:

“...bana göre Türkiye’yi bozdular. Erkekler artık eşleriyle ilgilenmiyorlar. Gittiğim bir Kur’an Kursunda bir kadın temizlik işi yapıyordu. Kadın açılıyor, bu Suriyeliler bizim evimizi yıktı. Benim eşim kocalı ve çocuklu bir kadınla evlendi dedi. O gitti eşim başka bir Suriyeli kadına gitti ve o kadın da yine kocalı ve çocuklu bir kadın. Yani bizim kadınlarımız sıkıntıya terk ediliyorlar bu Suriyeli kadınların yüzünden...o kadar bedavalar ki, erkek gidip iki üç bin lira verip eve getiriyor, Türkiye’yi bozdular ...” (G.7, Kadın, 50, Okur yazar değil, Ev hanımı).

“...giyimleriyle, aşırı makyajlarıyla bizim erkeklerin dikkatini çekiyorlar. Birkaç kişiyle tanışım kafama yatmadı, güven vermiyor. Çok süslü oldukları için. Makyajları, giyimleri hoşuma gitmez. Onlar o kadar makyaj yapmazsa bizim erkekler zaten bakmaz. Biz o kadar süslenmiyoruz, inan sırf erkek onun süsü için alıyor başka ne için olacak, parası mı var başka bir özelliği mi var? öyle süslenilmez ki...” (G.13, Kadın, 26, Lise mezunu, Ev hanımı).

“...Suriyeli erkekler evlenemiyorlar, çünkü Türkiye’den hiçbir kız onlarla evlenemiyorlar ki. Evlilik fitri bir mesele hem erkekte hem kadında, zaten kendi ülkelerindeki kızlar Türklere evlendiler, bu sefer onlar evlenemediği için başka yollara başvuruyorlar. Yani tecavüzcüsü oluyor, ne bileyim tacizde bulunamı oluyor, laf atanı oluyor...” (G.19, Kadın, 23, Üniversite mezunu, Çalışan/Özel sektör).

Söylemlerde, yalnız olan kadın göçmenlerin yerli erkekleri etkiledikleri ya da baştan çıkardıklarına ve bu sebeple aile düzenini bozduklarına dair bir algının varlığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Mardin’de kuma sayısının artması yerli kadınların sığınmacı kadınları kuma ihtimaline karşı büyük bir tehdit olarak görmelerine neden olduğu söylenebilir. Nitekim, verilere göre yerli halktan kadınlarda eşlerinin ellerinden alınacağına dair korkular artmış görülmektedir. Bu nedenle, Suriyeli kadınlara yönelik kişisel bakım pratiklerinden, tutum ve davranışlarına kadar olumsuz nitelemeler içeren değerlendirmeler tespit edilmiştir. Bu anlamda, Suriyeli kadın göçmenlere yönelik geliştirilen tutumlar ve özellikle yerli halktan kadınların onları kendilerine rakip olarak görmesi ve tehdit olarak algılaması Suriyelilere karşı duyulan düşmanlık duygusunu açığa çıkartabilmekte bölgedeki ötekileştirmelerin, gayrimeşrulaştırmaların, gerilimlerin altında yatan sebeplerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerli halktan özellikle kadın katılımcıların bazı söylemlerinden tespit edilen bir diğer bulguya göre Suriyeli kadınlar evlenmekte zorluk çeken yerli kadınların ve bekar Suriyeli erkek sayısının artışına bağlı olarak ortaya çıkabilecek taciz vakalarına ilişkin risklerin sorumlusu olarak görülmektedir. Suriyeli kadınlar çoğunlukla aile ve evlilik düzeninin dağılmasına ve taciz türünden vakaların potansiyel olarak artışına sebep olan bozguncular olarak damgalanmakta, ayrımcı söylem ve davranışlara maruz kalmaktadır.

Son örneklerden bir diğeri de göçmenlerin gelişinden sonra toplumda fuhuş olaylarının arttığına ve ahlaki yapının bozulduğuna yönelik kalıpyargılar nedeniyle bir grup olarak Suriyeli kadın göçmenlerin ahlak dışı olmakla suçlanması ve dışlanmasıdır. Hiç şüphesiz, göçmenlerin gelişiyile birlikte ortaya çıkan birçok sorundan bahsedilebilse de toplumun değer, norm ve kültürüne göre bazı sorunlar daha tepki toplayıcı olabilmektedir. Nitekim, bazı kadın Suriyelilerin maruz kalabildikleri bu türden vakalara dair bilgiler ve hikayeler çoğu zaman bütün bir dezavantajlı grubun üyelerine yönelik bir damgalamanın aracı haline gelebilmektedir. Hiç şüphesiz, gündelik yaşam içinde damgalayıcı türden ve ahlaki temelde dışlayıcı söylemlerin yayılması sığınmacıya yönelik olumsuz bakış açısının pekişmesine yol açmaktadır. Aşağıdaki verilere bakıldığında kadın göçmenler ve fuhuş konusuna dair kalıpyargılar bazı söylemlerde görülmektedir:

“...Suriyeli kadınlar eşlerimizle uğraşıyorlar (akıllarını almak için) eşlerimizi bizi terk etmeye itiyorlar. Burada kadınlar namuslarını paraya satmazlar. Bunlar ise namuslarını paraya veriyorlar, namuslarını satıyorlar. Geliyorlar erkekleri de bozuyorlar. Bakıyoruz erkekler kadınlarını terk etmiş...” (G.7, Kadın, 50, Okur yazar değil, Ev hanımı).

“...açık konuşmak gerekirse burada fuhuşun başını çekiyorlar. İki de suçlu yüzde 65 kadın yüzde 35 erkek suçlu. Bir erkek bir kadına göre meyillidir. Örnek vereyim, ben bir alışveriş merkezinde kulak

misafiri oldum Suriyeli kadın dükkân sahibi ya da personeldi yanına gitti ve şunları söyledi: işte her gün aynı yemek yenmez diyor tabii adam da kötü biriye dinliyor. O Suriyeli kadının her gün aynı yemek yenmez ifadesi de bir Arap kültüründen gelen bir şey..." (G.8, Erkek, 29, Lise mezunu, Çalışan/Satış temsilcisi).

Verilere göre, kişiler bizzat kendi şahit oldukları ya da başkasından duydukları tecrübeleri, hikayeleri ya da dedikoduları aktarmaktadır. Lakin, çoğu zaman istenmeyen ötekiler olarak cinsel taciz ve saldırının mağduru konumunda olan Suriyeli kadın göçmenler fuhuş vakalarının ve ahlaki yapının bozulmasının sorumlusu olarak toplumda günah keçisi olarak kabul edilebilmekte, ahlaki temelde dışlanabilmekte ve böylelikle her türlü kötülüğü hak ettiklerine dair yargılar meşru hale dönüşebilmektedir. Ancak, Man'a (2016:1165) göre, birçok asayiş olayının müsebbipleri veya olağan şüphelileri olarak akla getirilen Suriyelilerin, tüm bu olayların sebepleri olduklarına yönelik ya yeterli veriler bulunmamakta ya da sınırlı verilere göre bu suçlamaların dayanaksızlığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, yabancılar, ötekiler veya bilinmeyenler olarak Suriyeliler, başkalarını suçlama eğiliminin veya günah keçisi bulma pratiğinin örneği olarak kabul edilebilir. Bu noktada, Şahin'in (2019:742) aktardığı üzere, yabancı bir bakıma geleneksel anlamı etrafında sorgulandığında, bir grup ya da ortaklık için bir değer ya da kod sisteminin ihlali açısından önemli bir korku faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun da anlamı aslında bir belirsizlik yumağı olmasından kaynaklıdır. Çünkü her ne yaparsa yapsın, onun içeriden olması mümkün olmayacak uygunsuz kod sistemi, kalıcı istikrar aygıtı arayan içerideki yerliler adına çok önemli referansların da ihlal edebilmesinin potansiyeli olmaktadır. Ayrıca onun kalıcı bir istikrar üretmesini önleyen içeriden olmayan (toprak sahibi olmayan) kodları, içeriden olanların (yerlilerin) kendi gündelik hayatlarını kuracak kararsız ve belirsiz somutlukları sağlayabilecek asıl faktörün kendisidir.

Neticede, uzun bir süredir artık Türkiye'de kalıcı hale gelen Suriyeli göçmenler yerli halk tarafından çoğunlukla farklı boyutlarda düzen bozan ve daha da fazla bozma potansiyeline sahip tehlikeli ya da korkutucu yabancı dış gruplar olarak algılanmaktadır. Bu anlamda, düzeni değiştirenler olarak algılanan göçmenlerin her türlü ayrımcılığı, dışlanmayı ve ötekileştirmeyi hak ettiklerine dair meşru gerekçeler üretilmektedir. Bu anlamda, bütün kötülüklerin anası, huzursuzlukların kaynağı olarak günah keçisi ilan edilen göçmenler düzeni değiştirenler, düzen bozucu veya düzene meydan okuyan aykırı özneler biçiminde toplumda etiketlenirler. Günah keçisi olarak kabul edilen kişiler dışlamanın farklı bir tezahürü olan yıldırma olgusuyla da karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu durum suçlanan kişiler üzerinde yüksek derecede stres yaratabilmektedir (Cemaloğlu, 2007). İnce'ye (2011:182) göre de biz açısından, öteki'yi tanımlayan en önemli özellik, düzen bozma potansiyelidir. 'Biz' ne kadar istikrarsızlık getirmeyecek olan, düzenin yeniden üretimini sağlayan ve bu nedenle toplumun var oluş amacına uyanı temsil ediyor ise, 'öteki' de, bir o kadar düzen bozma, istikrarsızlık getirme, düzenin işleyişini sağlayan gelenek, yasa, normların içini boşaltma potansiyeline sahip ve tehlikeli olanı temsil edendir. Bu bağlamda, öteki, biz açısından kendini güvende ve rahat hissettiği koşulları ortadan kaldıracak güce sahip potansiyel düşman olarak görüldüğü için, korkulan ve kurtulunması gereken olarak değerlendirilir. Bundan dolayı biz algısında öteki, niceliksel değil, niteliksel gücü nedeniyle kurgulanan bozguncu kimliğiyle ön plana çıkar.

4.2 Keyif Düşkünü ve Vefasız Suriyeliler

Savaş mağduru ve yoksul olarak kabul edilen Suriyeli göçmenler için devletin Türkiye'deki yaşamlarının daha kaliteli sürmesine yardımcı olmak adına sağlık, gıda ve eğitim alanlarında bazı olanaklar tanıdığı ifade edilebilir. Bu yardımlar gerek medyanın (özellikle sosyal medyanın) abartılı ve belki de çoğu zaman kaynağı belli olmayan haber üretimi gerekse halk arasında yayılan doğru olmayan önyargılara dayalı birtakım bilgiler yerli halkın Suriyelilere yönelik olumsuz birtakım duygular beslemesine neden olduğu söylenebilir. Özipek'e (2018:125) göre "öteden beri sığınmacıların ülkeye yük olduğu, vatandaşların paralarının alınıp onlara verildiği, göçmenlerin çocuklarının istedikleri okulda bedava okuduğu, emeklilere ayrılması gereken kaynakların onlara gittiği imajını yerleştirmeyi hedefleyen pek çok yanlış bilgi ve dezenformasyon, ağırlıklı olarak iktisadi argümanlar üzerinden yapıldı ve yapılıyor".

Nitekim, toplumda çoğunlukla keyif düşkünü, tembel, vefasız ve nankör olarak tanımlanan Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de çeşitli biçimlerde gördükleri birtakım yardım ve destekler toplumda yaygın olan bazı önyargılara dayalı olarak abartılabilmekte ve çarpıtılabilmektedir. Bu yönde, çalışmada özellikle devlet yardımlarının yerli halktan bazı kesimler için Suriyeli göçmenlere yönelik ayrımcı ve dışlayıcı söylemlerin bir başka meşrulaştırıcı aracı olduğu düşünülmektedir. Suriyelilere yönelik

çeşitli türden yardımların ayrımcı ve dışlayıcı söylemlerin meşrulaştırıcı aracı veya kaynağı olarak görülmesini destekleyen bazı söylemler çeşitli alt kategorilere ayrılarak sunulmaya çalışılmıştır.

4.2.1 Devlet Yardımları Üzerinden Öfke ve Ayrımcılık

Ülkelerinde yaşanan kriz ortamından kurtulmak isteyen Suriyelilerin geçici koruma statüsü ile anılarak Türkiye’de yaşamaya başlamaları ile birlikte devam eden süreç boyunca ülkemizde sosyal, siyasal, ekonomik ve güvenlik olmak üzere birçok etkiye sebep oldukları görülmektedir (Dindarık ve Fidan, 2020:146). Suriyeliler, göç ettikleri şehirlerin demografik yapısında (nüfus artış oranı, doğurganlık oranı...) büyük değişimlere sebep olmakta, Suriyelilerin neden olduğu beklenmeyen nüfus artışı karşısında belediyeler ve sağlık kuruluşları tarafından sunulan hizmetler yetersiz kalmakta, bu yetersizlik de yerel halkta huzursuzluk yaratmaktadır (Ekici, 2019:715). Suriyelilerin gelişi ve kalıcı olmaya başlamalarıyla birlikte devlet hizmetlerinin yetersiz kaldığına dair kanıların yanı sıra onlara yapılan çeşitli türden yardım ve desteklerin eleştiri konusu haline geldiği söylenebilir. Şüphesiz, Suriyeli göçmenlere yönelik halihazırda gerek devlet kurumları nezdinde gerekse çeşitli sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yardım ve destekler sürmektedir. Lakin, farklı çalışmaların da ortaya koyduğu üzere devletin Suriyeli göçmenlere yaptığı yardımlar çoğu zaman abartılarak aktarılmakta ve onların yoksul kesimler için birer rakip veya tehdit olarak algılanmasına neden olabilmektedir. Mardin’de yapılan bu çalışmada bu türden kaygılar ortaya konulmakla beraber veriler daha farklı boyutların da ortaya konulmasına imkan tanımıştır. Bu yönde, sunulan bazı veriler devletin Suriyeli göçmenlere yönelik birtakım yardımlarının yerel halktan bazı bireylerin nezdinde nasıl algılandığını temsil etmektedir:

“...(devlet) zarar görür. Sayıları sürekli artıyor, yardımlar onlara gidiyor, yardımlar onlara gitmeseydi ülkeye kalırdı diye düşünüyorum...” (G.15, Kadın, 30, Ortaokul mezunu, Ev hanımı).

“...şimdi vergiyi biz ödüyoruz. Bizden baya yüklü vergiler alınıyor...mesela ücretsiz tedavi görüyorlar işte ilaçtır ne bileyim bu gibi şeylerin vergisini biz Türk halkı ödüyoruz yine mağdur biz oluyoruz. Suriyeli bir şekilde maaşını alıyor, her türlü yardımı alıyor. Tamam kötü şartlarda yaşayanı var hepsi için söylemiyorum ama en azından diyorum bir Suriyeli vatandaşlık almışsa yani bir hastaneye gidiyorsa muayene ücretini ödesin...” (G.3, Kadın, 31, Lise mezunu, Esnaf/Çeyizci).

“...mesela ben ülkemde ikinci yılda üniversiteyi kazanana kadar neler çektiğimi biliyorum, çok çalışmışım. Onlar mesela direk gelip okuyorlar. Mesela ben onlara imreniyorum ne kadar güzel diyorum ya hem yeni bir şehir hem yeni bir hayat, hem yeni bir okul, yeni bir meslek kazanıyorlar...” (G.19, Kadın, 23, Üniversite mezunu, Çalışan/Özel sektör).

Yerel halktan bazı katılımcıların söylemlerine bakıldığında Suriyelilerin neredeyse lüks hayat yaşayabilecek kadar devlet yardımı aldıkları, üniversitelere rahat girebildikleri, Türkiye’de neredeyse masrafsız yaşadıkları ve ilaç gibi cüz’i şeylerin dahi devlet tarafından karşılanmasının onların çok rahat bir hayat sürmelerini sağladığına dair bir algının varlığı dikkat çekmektedir. Bu açıdan devlet yardımlarının göze batmaması ve Suriyeli halkın yardım alabilmesi için göçmenin maddi olarak çok kötü durumda olması gerektiğine dair bir yaklaşımın var olduğu ifade edilebilir. Devlet yardımlarına yönelik çoğunlukla olumsuz yaklaşılmasının bir diğer kaynağı olarak *doğru bilinen yanlışlar* gösterilebilir. Halk arasında devlet yardımlarının abartılarak yayılması ve asılsız haberlerin çok yaygın olması bunda etkili olmaktadır. Bu tarz bilgilerin yayılması halkın yabancıya karşı kışkırtıcı bir tavır takınmasına neden olabilmektedir.

Diğer açıdan yardım kaynaklarının tamamen Türkiye’nin sırtında olduğuna dair kabul gören bilgi, *ülke maddi açıdan, ekonomik açıdan zarar görür, yardımlar onlara gitmeseydi ülkeye kalırdı ve devlet ne zamana kadar yetişecek* şeklindeki söylemlere yansımakta ve sığınmacıların ülkenin sırtında gereksiz bir yük olduğu düşünülmektedir. Ekici’nin (2019:713) çalışmasında da vurgulandığı üzere, Türkiye’nin Suriyeliler için yaptığı yatırımlar, yerleşik halkın Suriyelileri ekonomik tehdit olarak görmesinin önemli bir nedenidir. Türkiye bütçesinden Suriyeliler için yapılan harcamaların maliyeti, toplumunun Suriyelilere dair algı ve tutumlarını da etkilemekte, Suriyelilerin Türkiye ekonomisine ve kalkınmasına zarar verdiği ve Türkiye’ye yük olduğu gibi toplumsal algıların oluşmasına sebep olmaktadır. Lakin, bu yük görme düşüncesinin yaygınlaşmasının yine doğru bilinen yanlışlardan kaynaklandığı söylenebilir. Suriyeli göçmenlere yapılan devlet yardımları konusuna ilişkin

dolaşımında olan çoğu zaman asılsız haberlerin halkın zihninde doğru bilinen yanlışlar sayısını artırmakta olduğu ve yerel halk ile yabancıların arasını açmakta olduğu ifade edilebilir.

Bu anlamda, Güngör'ün (2018:59) ifade ettiği üzere, yabancı ve ev sahibinin refah rekabeti çarpışmasında, yabancıların evdekinin konumunu tehdit ihtimali, gerçeklikten ziyade yönlendirmelerin etkili olduğu bir algı yönetiminin sonucudur. Bu yönlendirmeler ve tehdit imaları, yabancıları keskinleştirmeye neden olmakta ve yabancıların hayatta kalmak için asgari düzeyde mali gerekliliği temin etme çabası, ev sahibinin kazanımlarına göz dikme olarak yorumlanmaktadır. Ev sahibinin kendi koşullarını sarsmadan, dışarıdan gelene de hayat hakkı tanınması gibi en temel insani düzlemde gerçekleştirilebilecek eylemler veya alınabilecek önlemler yerine, tecrit etme, dışlama, kovma gibi gayri insani pratiklerin gündeme gelmesi, düşmanlığı gündelik hayatlara dahil etmektedir. Dolayısıyla, devlet yardımları ile ilgili yerel halkın algısının çoğu zaman olumsuz olması ve yabancıların kaynaklar konusunda rakip ya da tehdit olarak algılanması ayrımcı ve dışlayıcı söylem ve eylemlerin meşrulaştırılmasına neden olduğu söylenebilir.

4.2.2 İmtiyaz ve Üvey Evlat Muamelesi Üzerinden Ötekileştirme

Devletin Suriyeli göçmenler için yaptığı yatırımlar arasında sosyal ve ekonomik yardımlar, "kaynakların sınırlı olduğunu düşünen yerel halkın, Suriyelileri kendilerine rakip görmelerine ve tehdit olarak algılamalarına neden olduğu" söylenebilir (Ekici, 2019:713). Bu araştırmanın verilerine çokça yansıdığı üzere *Suriyelilerden daha kötü koşullarda yaşayan yerli halktan kesimlerin* var olması gerçeğinin halkta belli bir düzeyde kızgınlık yarattığı anlaşılmaktadır. Kırmızıgül'ün (2019:93-94) çalışmasında belirtildiği üzere yabancı göçmenlerin, "ülkedeki kaynaklara ortak olması kaygısı, yerel halkın onlara bakışını şekillendiren önemli etkenlerden birisidir. Bu anlamda, kaynak dağılımında öncelik vatandaşlara verilmeli, göçmenler sonra düşünülmelidir. Göçmenlerin ya da mültecilerin iş, eğitim, sağlık gibi kaynaklara ortak olması ya da sosyal yardımlardan yararlanması zaman zaman yerel halk tarafından tepkiyle karşılanmaktadır. *Devlet bize bakamıyor, biz kendimizi zor geçindiriyoruz* gibi söylemler bu tepkinin bir sonucudur. Bu tepkilerin çokça olmasının haklı dayanağı olarak *yoksul yurttaşların kendi devletlerinden destek görerek yaşama isteği* olduğu ifade edilebilir. Burada göze çarpan ve olumsuz tepkileri pekiştiren durumlardan bir tanesi devlet yardımlarının halk tarafından *çok yüksek miktarda olduğuna yönelik algı ve gerçeği yansıtmayan bilgiler* olduğu ifade edilebilir.

"...onlara sağlanan destek Türk vatandaşlarına da sağlanmalı, kendi yoksuluna sağlanmalı. Kendi insanından o kadar çok üniversite öğrencisi var ki. Biz bu topraklarda doğduk dedelerimiz ninelerimiz bu topraklarda doğdu hala bir çocuğumuz üniversite okurken adam akıllı devletten destek alamıyor. Eğer biri Suriye'den kalkıp burada askerlik yapmamışsa ve benim dedemin dedesi bu topraklarda askerlik yapmışsa ve burada üniversiteyi bedava ve masrafsız okuyorsa, hastaneye bedava gidiyorsa, bedava ilaç alıyorsa... Bizim de çok fakirimiz var..." (G.9, Kadın, 43, İlkokul mezunu, Çalışan/Tuhafiyeye).

"...bizim halkımızdan çok mağdur çok fakir insanlar var...benim kastettiğim çok mağdur insanlar var halkımız arasında, maddi durumu kötü aileler var, kocası sakat olup çalışamayanlar var. Yardım bunlara da farz...bizim insanımız çok ihmal ediliyor..." (G.5-Kadın, 48, İlkokul mezunu, Ev hanımı).

"...ilk önce bana bakacak ona değil. Onu kurtaran benim o değil...yarın Allah etmesin Türkiye'de bir savaş çıkarsa ilk önce ben mi gideceğim yoksa o mu? Çünkü o kendi milletini daha savunmamış beni nasıl savunacak? O yüzden benim bu ülkenin bir vatandaşı olarak daha öncelikli olmam lazım. Benim daha değerli olmam lazım bu verilen hakları benim daha çok hakketmem lazım. Çünkü ben bu ülkenin evladım...ben bu topraklarda yaşadım burada büyüdüm burada öleceğim. Ama zannediyorsan bir yabancı gelecek bu ülkeyi savunacak bu mümkün değildir..." (G.2, Erkek, 44, İlkokul mezunu, Esnaf/Şarküteri).

Söylemlerde, *devlet önce kendi vatandaşına yardım etmeli, bütün Suriyelilere değil sadece aşırı yoksul olanlara yardım yapılmalı* şeklinde eleştiriler ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda, elde edilen veriler ışığında yerli halkın devlet yardımlarını eleştirmesinin altında *bizim de yoksulumuz var* düşüncesinin haricinde devletin Suriyeliye çokça olanak sağlamasının *asıl yurttaşları ihmal etmesi* şeklinde algılanması yatmaktadır. Dolayısıyla, yerli halk Suriyeliye yapılan ancak kendisine yapılmayan veya az yapılan yardımları kendisinin *üvey evlat muamelesi* görmesi olarak çoğunlukla yorumlanmaktadır. Erdoğan'ın (2015) çalışmasında da toplumun %61'inin Türkiye'de yoksullar ve yardıma muhtaç insanlar varken Suriyelilere yardımda bulunulmasına itiraz ettiği tespiti yapılmıştır. Benzer şekilde, Kahraman ve Nizam'ın (2016) araştırmasında Suriyelilerin devletten aldıkları yardımların aslında

Türk toplumundaki yoksulların hakkı olduğuna yönelik görüşlerin baskın olduğu sonucu ortaya konulmuştur. Bu yönde, Suriyeli göçmenlerin kendilerinden daha fazla yardıma muhtaç olmadıkları vurgulanarak devletin bütün yardımları onlara yaptığı kendilerinin ise ihmal edildiğine dair şikayetler ön plana çıkmıştır. Budak'ın (2017) araştırma bulgularında da açığa çıktığı üzere, Suriyeli sığınmacılara yönelik yardımlar yerel halkı rahatsız etmekte, kaynakların yetersiz olduğu düşünüldüğü için sosyal ve ekonomik yardımlar konusunda onları kendilerine rakip ve tehdit olarak algılamaktadırlar.

Yine Kırmızıgül'ün (2019:97) çalışmasındaki bulgulara göre, yerli halk arasında göçmenlere karşılıksız ev, iş ve üniversiteye sınavsız geçiş hakkı verildiği yönündeki söylentiler dolaşmaktadır. Göçmenlerin iş hayatına kolaylıkla girebildiğine, üniversiteye sınavsız geçiş yapabildiğine dair benzer birçok söylenti yerel halkın kendi haklarının başkalarına verildiği duygusuna kapılmasına neden olmaktadır. Neticede, yerli halktan birçok kişi gerek kendi yoksuluna vurgu yaparak gerekse vatandaşın yabancıya göre devletine daha çok faydası olması nedeniyle kendi toplumuna öncelik verilmesi gerektiğine dair söylemlerde bulunmaktadır. Devletin aslında *hak etmeyen Suriyelilere* yönelik yardımları karşısında kendini ihmal edilmiş hissedenden veya üvey evlat muamelesi gördüğünü düşünen yerel halktan bireylerin gözünde göçmenler haksız yardım alan, kendilerinin hakkını gasp eden ülkelerine geri dönmesi gereken fazlalıklar ve istilacılar olarak görülmektedir.

4.2.3 Tembellik ve İstismar Üzerinden Dışlama

Türkiye'nin göçmenlere sosyal politika üretebilmesinin ve sürdürebilmesinde en büyük etki devlet bütçesiyle arkasında durduğu güçlü ekonomik kaynak aktarımıdır (Tosun ve Azazi, 2019:214). Elbette ki devletin yabancılara göçmenlere yönelik uyguladığı sosyal politikaların bir sonucu olarak yaptığı çeşitli türden yardım ve destekler yerli halk tarafından her zaman olumlu karşılanmayabilmektedir. Bu çerçevede, Suriyeli göçmenlerin gördükleri destek ve yardımlar halk tarafından birçok yönüyle eleştiriye tabi olmuştur. Göçmenlerin *keyiflerine çok düşkün* oldukları ve çeşitli yollardan yapılan yardımların aslında onları daha da fazla rahatlığa ittiğine dair yaygın bir kanının olduğu söylenebilir. Araştırmada yerel halkın Suriyeli göçmenlerin keyiflerine düşkün olduklarına dair söylemleri oldukça fazladır. Ayrıca, devlet yardımlarının zaten çoğunlukla keyif düşkün olarak algılanan Suriyelileri *tembelleştirdiğine* dair yaygın bir eleştirinin varlığı dikkat çemiştir:

“...Suriyeliler keyfine bakıyorlar. Biz hayatımıza bakarız diyorlar. Onların çoğu ev inşa etmiyor, ev almıyor, keyiflerine bakıyorlar. Geleceği hesaplamıyorlar, biriktirmiyorlar, gününbirlik yaşıyorlar. Suriyelilerden rahatsız olanlar da var, geldiler bela oldular, halktan rahatsız Suriyeliler de var, işte neden bize yardım etmiyorlar diye...adam gelmiş maaş alıyor, adam var ya hiçbir şey düşünmüyor yarını için, adam eğlencesine bakıyor, yarını düşünmeyen insanlar. Diyor ki bugün buradayım yarın nasıl olursa olsun...” (G.11, Kadın, 60, Okuryazar değil, Ev hanımı).

“...Suriyeliler çok fazla tembelleşmişler, çalışmıyorlar, acaba bu aldıkları yardımlara güvenerek mi böyle rahatlar...burada bize ısrarla ilaç yazdırmaya çalışıyorlar. Burada bedava aldıkları ilaçları Suriye'deki yakınlarına gönderiyorlar... biz onlara sığınmacı gözüyle bakıyoruz, ilaçtır hastanedir, buradaki yardımlar olsun ama gel gör ki bazıları bu yardımlara layık değildir...” (G.25, Erkek, 29, Üniversite mezunu, Çalışan/Sağlıklı).

“...özellikle eğitim konusunda çok gıpta ediyorum. Bugün Türkiye'de bir vatandaşın standart şartlarda Tıp okunma olasılığı kaçır...ama bakıyorsun onlar hemen tıp okuyorlar. Nerelisin Suriyeli ne okuyorsun Bilgisayar mühendisliği, ne okuyorsun öğretmenlik. Çoğu insanın eline geçemeyen bölümleri okuyorlar. Ya bakıyorum buralı çoğu aileler ilaç alamıyorlar hastaneye gidemiyorlar, kimisinin sigortası bitiyor ama onlarda öyle bir şey yok istediği kadar doktora gider, istediği kadar ilaç alır. Ben artık bunun önüne geçilmesi gerektiğini düşünüyorum, büyük bir suiistimal var, hem sağlıkta, hem eğitimde, hem insanlar açısından olsun...” (G.19, Kadın, 23, Üniversite mezunu, Çalışan/Özel sektör).

Suriyeliler gündelik hayatta *aşırı keyif düşkünü, geleceği düşünmeyen* olarak nitelenmekte, *tembel ve rahat insanlar* olarak kalıplaştırılmaktadır. Ayrıca, devlet yardımlarının Suriyelileri daha fazla *tembelleştirdiğine* ve bu yardımların giderek suiistimal edildiğine dair yoğun bir şikâyetin olduğu görülmektedir. Söylemlerde, Suriyelilere sağlanan özellikle sağlık hizmetlerinin ücretsiz olmasının belli bazı suiistimallere yol açtığına dair vurgular da açığa çıkmaktadır. Daha önce vurgulandığı üzere, yerel halk tarafından devletin sırtında sosyal ve ekonomik yönden bir yük olarak algılan Suriyeli göçmenlerin yardımlar nedeniyle giderek daha fazla yük olacağına dair kanılar yaygındır.

Benzer tespitler yine bazı çalışmalarda ortaya konulmuştur. Örneğin, Erdoğan'ın (2015) çalışmasında, toplumun %26'sının Suriyelilerin Türkiye'ye yük olduğu ve asalak dilenciler olduğu görüşüne destek verdiği, %70'inin de Türkiye ekonomisinin Suriyelilerden dolayı zarar gördüğünü düşündüğü ortaya konulmuştur. Polat ve Kaya'nın (2017) araştırmasında da katılımcıların önemli bir kısmının Suriyelileri cahil, tembel, sorumsuz, iş bilmeyen, kaba, uğursuz, hatta hırsız gibi negatif özelliklerle tanımladıkları ve Suriyelileri Türkiye'nin gelişimini ve kalkınmasını negatif olarak etkileyen tehdit unsuru olarak gördükleri belirtilmiştir.

Aslında, tembel, sorumsuz, keyif düşkün gibi eleştirilerin aksine, sahada Suriyelilerin ellerine ne iş geçse yapmaya çalıştıklarına dair gözlemlerde bulunulmuştur. Hatta Suriyelilerin birçoğu düşük ücretlerle, uzun mesaili işlerde ve yüksek riskli işlerde çalışmaktadır. Öte yandan Suriyelilerin bu zor koşullardaki işlere alternatif olarak başka rahat işlerinin olmayışı bazılarını çalışmamaya ittiği ifade edilebilir. Lakin, dilencilik yapan, eşini ve çocuklarını çalıştıran çok az bir kesim dışında çalışmadan sadece devlet yardımları ile yaşamlarını ikame ettirmelerinin çok zor olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Bu anlamda, işverenlerin mültecilerin kırılabilir durumlarından yararlanarak onları ucuz işgücü olarak kullanması, iş piyasasında ücretlerin düşmesine neden olmaktadır. İş piyasasına girdiklerinde yerel halk tarafından rakip olarak, işveren tarafından ise ucuz işgücü olarak görülen göçmenler iş piyasasına giremediklerinde ise (devlet yardımlarıyla geçinen) tembel ve talepkar insanlar olarak etiketlenmektedir (Kırmızıgül, 2019:96). Dolayısıyla, yerel halkta hâkim olan devlet yardımlarının Suriyelileri tembelleştirdiği ve çalışmamaya sevk ettiğine dair yargıların ötekileştirmenin ve dışlamanın meşrulaştırıcı bir kaynağı olarak kabul gördüğü anlaşılmaktadır.

4.2.4 Minnet, Sadakat ve Vefa Beklentisi Üzerinden Ötekileştirme

Suriyelilerin Türkiye'ye geldikleri ilk yıllardaki ve şu anki durumlarının çok farklı olduğunu söyleyebiliriz. Kuşkusuz yerli halk açısından savaştan kaçan insan topluluğu olarak algılanan Suriyeliler yabancı olsa da *mağdur yabancı* ve *mazlum yabancı* şeklinde algılandığı için halkın ilk yıllarda oldukça yardımsever yaklaştığı aşikardır. Bu anlamda, yerli halk Suriyeli ilişkisinde yerli halk *ev sahibi* konumu itibarıyla *yabancıya kapısını açan, yardım eden* olarak düşünülmektedir. Bu konumu itibarıyla genel olarak yerli halkın yabancılara sürekli *minnet duyma, vefalı olma veya sadakatlilik* gibi birtakım yükümlülükler yüklediği söylenebilir. Schütz'ün (2016:51) belirttiği üzere, yabancının şüpheli sadakati, yaklaşılana gruba ilişkin bir önyargıdan sıklıkla daha fazlasıdır. Bu yabancının, yeni kültürel örüntüyü hane grubunun yerine tümüyle koymaya isteksiz ve yetersiz olduğunu gösterdiği durumlarda doğrudan özellikle. Bu durumlarda marjinal insan olarak adlandırılan yabancı, grup yaşamının iki farklı örüntüsünün sınırlarındaki kültürel bir melez olarak, hangisine ait olduğunu bilmeden kalır. Ancak şüpheli sadakate yönelik sitem veya yargı genellikle, iç grup üyelerinin, yabancının, onların kültürel örüntülerini yaşamın tek, doğal ve uygun yolu olarak ve her türden problem için tüm olası çözümlerin en iyisi olarak kabul etmemesi karşısında yaşadıkları şaşkınlıktan kaynaklanır. Nitekim, gündelik hayatta yerli halkın Suriyeli göçmenlere yönelik söylem ve yaklaşımlarında ahlaki bir sorun olarak nankörlük, sadakatsizlik ve vefasızlık temelli yakınmaları özellikle dikkat çekmektedir:

"...çok değişik insanlar. Benim kiracıym vardı Suriyeli üç yıl benim evimde kaldı gerçekten çok dürüst bir insandı ama sonradan işleri düzeldikten sonra biraz farklı oluyorlar. Para bulduklarında direk uçarlar. Sağları solları çok belli değil, vefa sıkıntıları var. İnsanları zor durumda bırakıyorlar..." (G.6, Erkek, 32, İlkokul mezunu, Serbest meslek).

"...birbirimize bakışımız çok farklı. Biz onlara fakir, zordalar ve onlara ihtiyaç sahibi gözüyle bakıyoruz, bizim aramızda fakir yaşamalarını diyoruz ama onlar bize düşman gözüyle bakıyorlar, her şeyi bedava vermeniz lazım diyorlar...biz acıma gözüyle onlar ise kötü gözle bakıyorlar...kıymet bilmiyorlar..." (G.34, Erkek, 31, Üniversite mezunu, Memur/Öğretmen).

"...onlara ne kadar iyilik edersen et, arkasını döndüğünde sanki hiç iyilik yapmamış gibi gözükürsün. Nankörler..." (G.8, Erkek, 29, Lise mezunu, Çalışan/Satış temsilcisi).

Suriyeli göçmenler yerli halk tarafından çoğunlukla *nankörlük ve vefasızlıkla* damgalanmakta ve suçlanmaktadır. Sınırlı bir vefasızlık deneyiminin genelleştirilerek bütün Suriyelileri vefasız ve nankör insanlar olarak kategorilendirmek yerli halk ile Suriyeli arasındaki güven bağını zedeleyebilmekte ve önyargıların yeniden üretimine katkıda bulunabilmektedir. Aslına bakılırsa, "yabancı, kendisine sunulan kültürel örüntünün ona sığınak ve koruma sağladığını kabul etmeyi reddettiği an nankör addedilir. Fakat *yerleşik* insanlar, bir geçiş dönemi yaşayan yabancının bu örüntüyü hiç de koruyucu bir sığınak olarak görmediğini, aksine içinde tüm yön duygusunu

kaybettiği bir çeşit labirent olarak gördüğünü anlayamazlar” (Schütz, 2016:51). Dolayısıyla yerliye göre yabancı asalaktır; yabancı, ev sahibi toplum tarafından kendisine sağlanan sığınma ve koruma imkânını görmezden geldiği için nankör olarak görülür (Ekinci vd., 2017:378).

Bir başka boyut olarak, özellikle devlet yardımlarının yapılması konusunda yerli halk tarafından (Suriyelilere aşırı yardım yapıldığına dair) çoğu zaman doğru zannedilen yanlış bilgilerin yanı sıra bazı Suriyelilerin yerli halka yönelik yardım etmeye *zaten mecbursunuz* şeklindeki söylemlerinin yerli halkı daha da rahatsız ettiği ifade edilebilir. Bu rahatsız olma durumu aşağıdaki söylemlere yansıdığı üzere *nankörlük* olarak ifade edilmektedir.

“...sürekli Türkiye’ye laf atıyorlar. Suriye’deki savaşı Türkiye’den biliyorlar siz yaptınız diyorlar...hep Türkiye bizi perişan etti, Türkiye bizi bu hale getirdi. Siz böldünüz, oradakileri birbirine düşürdünüz. Biz hakkımızı helal etmiyoruz diyorlar...sizin bize yardım etmeniz gerekiyordu, bizim ihtiyaçlarımızı gidermeniz gerekiyordu. Bize bütün evleri bedava vermeniz gerekiyordu. Diyorlar bize bunu yaptınız karşılığında yardım etmek zorundasınız diyorlar. Dedim yahu bu yardımları size kim yapıyor? Diyorlar yok bize bu yardımları Avrupa gönderiyor...” (G.7, Kadın, 50, Okur yazar değil, Ev hanımı).

“...onlar diyorlar siz bizim başımıza böyle bir şey açtınız. Bu sizin politikanızdır. Siz olmasaydınız bizim başımıza böyle bir şey gelmezdi. Yani adam nankör, adam maaş her şey alıyor adam nankör, televizyonda Cumhurbaşkanı çıkıyor adam bizim yanımızda ona laf atıyor. Dedim siz oy kullanmıyorsunuz sizin alakanız yok (siyasetle) şükretmeniz lazım devlet size ekme verdi namusunuza sahip çıktı, ama nankör insanlar, böyle insanlar...insanları bıktırdılar, Arabaya biniyor sürekli para vermiyor, param yok diyor vermiyor...” (G.18, Erkek, 43, İlkokul mezunu, Şoför).

“...ben vatandaş olduğum halde ilaçlar bana katkı payı alınarak veriliyor, onlar bedavadan alıyor. Üstelik Suriyelilere böyle fırsatlar verildiği sürece onlar yine nankörlük ediyorlar. Bize diyorlar ki bize verilen bu parayı Türkiye kendi cebinden vermiyor. Bize Avrupa’dan verilen paranın yüzde 75’ini onlar yiyor 25’ini bize veriyorlar. Ben çok rahatsız oluyorum. Demiyorlar biz sığınmacıyız, onlar bize kapılarını açtı demiyorlar. Halk onlar buraya ilk geldiklerinde çok iyi davranıyordu, ama daha sonra bu kadar yüzsüzlük gördükçe artık merhamet duyguları kalmadı...” (G.20, Erkek, 36, İlkokul mezunu, Çiftçi).

Verilere göre, yerli halktan katılımcılar bazı Suriyelilerin kendilerine yönelik zaman zaman *siz bizim ülkemizi dağıttınız, siz bize bakmaya mecbursunuz ve yardım etmeye mecbursunuz* gibi ifadeler kullandıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, bu yolla devletin ve yerli halkın yardımları bazı Suriyelilerin gözünde değersizleştirilmekte ve yardımların zaten zorunlu olarak yapılması gerektiği inancı yaygınlaşmaktadır. Bu durum da hiç şüphesiz yerli halkta Suriyelilerin nankör olduklarına ve kıymet bilmediklerine dair bir kanaat uyandırmaktadır. Bu anlamda, yerel halk Suriyelilerin kendilerini ötekileştirdiklerini, minnet duygusuna sahip olmadıklarını ve dolayısıyla aslında yapılan yardım ve fedakarlıkları da hak etmediklerini düşünmektedirler. Dolayısıyla, bazı Suriyeli göçmenlerin zaman zaman ötekileştirmeye varan *ülkemizi dağıttınız, yardım etmeye mecbursunuz* şeklindeki söylemleri yerel halkta antipati oluşturmakta ve karşılıklı bir ötekileştirmeye dönüşmektedir. Belki de yerel halkın iddia ettiği bazı Suriyelilerin bu söylemleri ve *minnet duymama davranışı* Suriyeli göçmenlerin aşırı yardım aldıklarına dair tepkilere karşı bir *savunma mekanizması* olarak sığındıkları bir durum olarak da yorumlanabilir.

Bazı söylemler yerli halk ile yabancı arasındaki misafir ve ev sahibi ilişkisinin aşırı beklentiden kaynaklı olarak zamanla değiştiğine işaret etmektedir. Sürekli yardım bekleyen, biz onlara bakmak zorundaymış gibi davranan, iyilik yaptıkça nankörlük ediyorlar, minnettar değil gibi anlamların çıkarılabileceği verilerde Suriyelilere bu özelliklerin atfedildiği ve bu özelliklerinden dolayı olumsuz değerlendirildikleri görülmektedir. Öte yandan karşılıklı ilişki ve dönüşüm söz konusu ise bazı Suriyelilerin mağdur konumlarını vurgulayarak halka sorumluluk yüklemesi zamanla bu algının oluşmasına neden olduğu söylenebilir. Bu anlamda, söylemlerden yerli halkın yabancıya yabancı olduğu için önyargılı olmasından ziyade bazı Suriyelilerin kışkırtıcı davranış veya söylemlerinin halkta olumsuz önyargıların oluşmasında kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, oluşan bu algı gruplar arası karşılıklı ötekileştirmeye varabilmektedir.

Neticede, yerel halk arasında yaygın olan ve Suriyelilere yönelik dışlamayı, nefreti ve öfkeyi artıran önemli meşrulaştırıcı kaynaklardan biri devletin *keyif düşkünü, tembel, vefasız ve nankör* olarak tanımlanan Suriyelilere *imtiyaz* gösterdiğine dair algıdır. Bu algı, Suriyelilere yönelik yabancı

düşmanlığını ve öfkeyi artıran sonuçlar doğurmaktadır. Aslında, Suriyeli göçmenler ile yerli halk “karşılıklı etkileşim ve temaslarla birbirlerini dönüştürmektedir. Bu ilişki biçiminde de yerleşik olanlar, sonradan gelen Suriyelileri yabancı olarak kodlamakta ve onları bu kimlikleri üzerinden dışlamaktadır. Bu karşılıklı ilişki biçimi diyalektik bir biçimde hem yerleşiklerin hem de sığınmacıların ilk halinden farklılaştıkları, dönüştükleri bir şekilde devam etmektedir” (Ekinci vd., 2018:142). Bu anlamda aslında belki de en başta var olmayan önyargıların sonradan oluşmasıyla birlikte ötekileştirmeye varan süreçlerin yaşanması söz konusu olmaktadır. Simmel’e (2017:5) göre “işin doğası gereği, insanlar arasındaki bütün ilişkiler birbirileri hakkında bir şeyler bildikleri önkoşuluna dayanır”. Aynı şekilde yerli halkın Suriyeliler hakkındaki bilgileri onlara karşı tutumlarını da etkilediği söylenebilir. Yerli halkın zamanla tutumlarının değişmesi ve yabancı hakkındaki olumsuz algılamalar tanıyarak dışlama olarak kabul edilebilir. Semerci vd.’lerine (2017) göre ötekileştirme eylemi ötekinin kimliğinin yok sayılması değil tanıyarak dışlama şeklinde de görülebilmektedir. Bu dışlama pratiğinde kurgusalığa dayalı önyargılar etkilidir. İnce’ye (2011:186) göre de aslında “tamamen bir kurgusalığa dayanan önyargı söylemleri, öteki’nin öteki’liğe mahkûm edilmesinin anahtarıdır. Bu önyargı oluşana kadar öteki’nin ayrıklığının yıkıcı bir etkisi görülmez ama önyargının oluşumu ve öteki’nin düşmanlaşmasıyla geri döndürülemez yıkıcı bir dönüşüm başlar”. Neticede, “birey, önyargıları aracılığıyla ve belki de patolojik bir süreç sonunda toplumsal yaşamın olağan ve genel mekanizmalarını dönüşüme uğratar. İnsanoğlu, kavramlardan ve kategorilerden yola çıkarak, hükmetmek istediği gerçeği düzene sokar. Gerçeğin karmaşıklığını azaltan kategorilerin varlığı insan düşüncesinin ve eyleminin önkoşuludur” (Schnapper, 2005:154).

4.3 Toprağını Savunmayan Aciz Suriyeliler: Savaşmamanın Onur Kırıcılığı Üzerinden Ötekileştirme

Göçün itici nedenleri arasında kabul gören etkenler arasında savaş ve doğal afetler gibi insanların elinde olmayan nedenlerden kaynaklanan durumlar bulunmaktadır. Savaş, göçün en önemli nedenlerinden biri sayılmaktadır (Giddens ve Sutton, 2014). Türkiye’de özellikle sosyal medya paylaşımları, televizyon ekranlarına haber konusu olarak yansıyan başlıklar incelendiğinde *savaştan kaçan Suriyeliler* eleştirileri çok yaygın görülmektedir. Gerek bazı geleneksel medya gerekse sosyal medya araçları aracılığıyla yayılan söylemlerde Suriyelilere yönelik zaman zaman *zorunluluk anlamında savaştan gelenler* yaklaşımı değil *tercih anlamında savaştan kaçanlar* ifadeleri de benimsenmektedir. Savaş olgusunun yerel halk tarafından çoğunlukla meşru bir göç nedeni olarak algılanmaması Suriyelilerin ötekileştirilmesine meşrulaştırıcı bir kaynak olduğu söylenebilir. Bu noktada savaşmak *vatana sadakat* iken savaşmamak *vatana ihanet* olarak kabul edilebilmektedir. Nitekim, Suriyeli göçmenlerin belki çok sık karşılaştıkları kendi vatanına ihanet edenler yakıştırmaları araştırmada yer alan yerli halktan bazı katılımcıların söylemlerine açık bir şekilde yansımaktadır:

“...bunlar yurtlarına sahip çıkmadı, elli Silah tutan gençler mücadele etmediler, ülkelerine yaramadılar, buralara kaçtılar. Burada da çalışmıyorlar sonra dilencilik yapmak zorunda kalıyorlar... ben orada olsaydım, o topraktan olsaydım gelmezdim oralardan. Öldürsünler beni, olsun doğduğum toprakta ölürüm...kendi toprağını korumaya yaramayan bozuk kişiler oradan çıktılar (göç ettiler). Kendi toprağında kötü işler yapan gittiği yerde de bunu yapar...” (G.9, Kadın, 43, İlkokul mezunu, Çalısan/Tuhafiyeye).

“...ben haberlerde gördüm, bizim oralarda Mehmetçiklerimiz ölüyor da onlar neden burada eğlenip geziyorlar, o da doğru gerçekten bizim zorumuza gidiyor. Onları da öne sürsünler onlar da kendi devletleri için ölsün, yani bizim insanlarımız da işsiz...sadece iki milyonu bile kalıp savaşıyor şu an burada olmazlardı...” (G.18, Erkek, 43, İlkokul mezunu, Şoför).

“...daha önce Suriyeliler bizim için çok değerliydi. Savaştan sonra bakış açımız değişti. Yani ne bileyim bizde çok gurursuz bir izlenim bıraktılar, yani sahip çıkmadılar ülkelerine, direnmediler çok farklı yani hiç beklemiyordum...savaştan kaçmaları, bir yerlere savurulmaları, o yüzden sanki çok basit sıradan işe yaramaz kişilermiş gibi geliyor bize...savaştan dolayı kaçmaları, rahat olmaları birçok kişinin huzurunu bozmalarından dolayı öyle bir izlenim bıraktı bizde...” (G.15, Kadın, 30, Ortaokul mezunu, Ev hanımı).

Söylemlerde, kendi toprağını korumanın kutsal bir değer olarak algılandığı yerli halkta savaştan dolayı iltica ya da göç etme durumunun yadırgandığı açığa çıkmaktadır. Suriyelilerin savaştan kaçışının *vatanın savunmama* olarak değerlendirilmesi sık rastlanan bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Değer ölçüsü temelinde *toprağa sadık kalmayan, savaştan kaçan* gibi sığınmacıyı olumsuz değerlendiren bir yaklaşımın varlığı ön plana çıkmaktadır. Mardin’de olduğu gibi Gümüş’ün (2018:74) Gaziantep çalışmasında da yerli halkın Suriye’den gelen insanları savaştan ve vatanını

savunmaktan kaçan korkak insanlar olarak gördükleri tespit edilmiştir. Nitekim, savaşmamanın onur kırıcılığı üzerinden Suriyeli göçmenlerin ötekileştirici söylemlere maruz kaldıkları gözlenmektedir. Ayrıca, *daha önce Suriyeliler bizim için çok değerliydi* söylemine bakıldığında savaşın insan onuru açısından incitciliğinin var olduğu söylenebilir.

Yerli halkın Suriyeli göçmenlerin savaştan kaçtıklarına dair ortak duyguları onların güçlü bir sosyal kimlik inşa etmelerini sağlamaktadır. Özdeşlik alanı olarak tanımlanan sosyal kimlik kavramı, “öyle olmayana yani karşıdakine, öteki’ne göre konumlanmakta olduğundan, ne olunmadığı üzerine inşa edilen negatif bir alandır. Benzerliklerle oluşan kimlik bu yönüyle aynı anda farklılığı da ortaya koymaktadır” (Torun, 2015:5). Dolayısıyla, sahip olunan kimliklere atfedilen değerler insanların olumlu ve olumsuz kategoriler halinde sınıflandırılmalarını da beraberinde getirmektedir. İnsanları anlamlı kategoriler halinde sınıflandırmak, sosyal dünyanın algılanışında ve anlamlandırılışında kolaylık sağlar. Sınıflandırma işlemi sayesinde, insanlar kendilerini belirli kategorilerle yerleştirirken diğerlerini de söz konusu kategorilerin dışında bırakırlar. Bu yolla toplum içerisinde belirli özellikler açısından birbirinden farklı hatta birbirine karşıt kategoriler oluşur (Tajfel, 1982). Bu yönde, araştırmada yerel halktan katılımcıların savaştan kaçma gerekçesiyle Suriyelileri olumsuzlayan bir kimlik kategorisine yerleştirirken kendi grubunu olumlu bir kimlik kategorisi olarak yücelttiğine dair söylemlerle karşılaşmıştır:

“...biz şahsen onların konumunda olsaydık iki bin tane başımız da olsa verecektik. Öyle kaçmak oraya buraya, zillettir, köleliktir yani, kaçış çare değil yani. Kaçış aciz insanların işidir...Biz onların yerinde olsaydık mücadelemizi verirdik. Ya bir yerlere çıkacaktık ya da yok olacaktık. O yok oluş da yok oluş değil, bizden sonraki nesillere bir ruhtur, bir diriliştir aslında...” (G.12, Erkek, 60, Üniversite mezunu, Emekli).

“...zengini olsun fakiri olsun kendi ülkesini beş kuruşa satabilecek insanlar, Allah etmesin ben olsam kendi ülkemde toprağında kendi canımı teslim eder ama başka yere gidemem. İnançınız olsun buradaki bütün insanlar, Türk olsun, Kürt olsun, Arap olsun, Çerkez olsun, hepsi de imkânı yok kendi devletimizi terk edemedik. Türk insanı böyle bir insandır, tarihi okumuşsunuzdur, yani açlık da çekmişiz, susuzlukta çekmişiz, her şeyi göze almış bu insanlar, onlar gibi değil, onlar orada kendi akrabalarını savaşın içinde bırakarak kendi zevkine bakan insanlar, biz böyle insanlar değiliz. Kendi kardeşimiz, kendi bacımız, kendi hanımımız canımız feda ederiz, dürüst insanlarız...” (G.18, Erkek, 43, İlkokul mezunu, Şoför).

“...ben bakıyorum ülkemde böyle bir şey gelse başıma direkt gidip başka bir ülkeye sığınmak yerine, şehit olmayı göze alırım ama ailemi başka yere sürüklemem muhtaç etmem, kalanlar yok mu orada tabii ki var ama bu kaçanlar bize göre çok zıt...biz kaçmazdık, savaşırız...” (G.19, Kadın, 23, Üniversite mezunu, Çalışan/Özel sektör).

İnançınız olsun buradaki bütün insanlar, Türk olsun, Kürt olsun, Arap olsun, Çerkez olsun hepsi de kendi devletini terk edemedi, biz onların yerinde olsaydık mücadelemizi verirdik, biz kaçmazdık, savaşırız gibi söylemlerin yereller için üstün değerlere sahip milli bir sosyal kimlik inşa etme aracına dönüştüğü söylenebilir. Göçmenler, savaştan kaçmış olmaları, vatanlarına ihanet ettikleri, mücadele etmediklerinden dolayı yerli halk tarafından aciz ve hiyerarşik olarak aşağı görülmektedir. Bu anlamda, öteki olarak kurgulanan savaştan kaçan Suriyeliler üzerinden yüceltilen bir iç grup kimliğinin pekiştirilmesi söz konusudur. Nitekim, *savaşmalılardı* olarak özetlenebilecek söylemler üzerinden iç grup kimliğinin yüceltilirken onursuz olarak ötekileştirilen yabancı grubun kimliği de aşağılanmaktadır. Bu anlamda, yabancılar, yerlinin sahip olduğu üstün ve olumlu nitelikleri taşıyamayanlar olarak ötekileştirilmekte ve daha aşağı grup olarak tasvir edilmektedir. Bu sayede, Suriyeli göçmenlerin sahip olmadıkları üzerinden ait olunan yerli grubun üstünlüğüne atıfta bulunularak kişisel özsaygının artırılması hedeflenmektedir. Demirtaş’a (2003) göre insanların olumlu öz-değerlendirme yapma eğilimi kendisini diğer gruplardan üstün görmesinde etkindir. İnsanlar ait olduğu grubu üstün görerek ve özdeşleşerek sosyal kimlik edinir. Bu bağlamda, grup kimliğinin görece daha üst konumda tutularak olumlu özellikler atfedilmesi kişilerin kendini kanıtlama arzusundan kaynaklandığı söylenebilir. “Kendini kanıtlama da kişilerin kendini olumlu değerlendirme isteğinden kaynaklanmaktadır” (Hortaçsu, 2014:188). Simmel’e (2017:37) göre, kendi özelliklerimizi (hakiki ya da farazi) başka insanların insaniyetlerini ölçme ve değerlendirme konusunda kıstas olarak kullanmaya alışık olan biz – normaller- damgası olan bir insanın pek insan olmadığına inanırız. Tüm bunların doğrudan sonucu olarak etkilenen insanların toplumsal kabulünün kör bir reddi ve onlardan zoraki yabancılaşmadır.

Neticede, aslında yazgı olarak değerlendirilebilen savaş süreci nedeniyle sığınmacıların bu yazgıyla başa çıkamayanlar (savaşmayanlar) olarak alçaltıldığı söylenebilir. Ayrıca, *onlar bizim gibi değil, biz olsaydık kaçmazdık* gibi *basamaklıp* ifadeler Mora'ya (2008) göre kendi ve öteki arasında yapay bir farklılık ortaya koymaktadır. Aslına bakılırsa, yerel halkın söylemlerinde savaşın yıkıcı tahribatını yaşamadan ve empati kurmadan bir değerlendirmenin varlığı dikkat çekmektedir. Ayrıca, konunun ahlaki bir değer ölçütü çerçevesinde değerlendirilmesi ise ayrı bir sorun gibi durmaktadır. Zira Adugit'in (2013:6) belirttiği üzere "ahlak, kaygan bir zeminde hareket etmektir. Adımlarını sağlam atıp atmamak tamamen failin iradesine bağlıdır. Bu, ahlakın tamamen muğlak olduğunu gösterir". En nihayetinde, göç etme ya da sığınma hakkının kısıtlanması olarak değerlendirilebilecek bu durum savaşmamanın onur kırıcılığı üzerinden yerli halk tarafından Suriyeli göçmenlerin ötekileştirilmesinin ve dışlanmasının güçlü bir meşrulaştırıcı kaynağı haline dönüştüğü söylenebilir.

4.4 İstilacı ve İşgalci Olarak Suriyeliler: Geçicilik, Kalıcılık ve Vatandaşlık Meselesi Üzerinden Dışlama

2011 Yılından bu yana Suriye'de uzayan savaş ve bazı bölgelerin iç karışıklıklar nedeniyle yaşanılmaz hale gelmesi Suriyeli göçmenlerin ülkelerine dönüşünü zorlamaktadır. Şüphesiz, Suriyelilerin Türkiye'deki bugünkü durumu geleceği belirsiz olan geçici misafirlik konumudur. Öte yandan on yıl süren ve yıllarca sürme ihtimali olan bu durum için geçici misafir kavramının yetersiz olduğu ve her geçen gün yerli halkla bağların arttığı söylenebilir. Bu anlamda, Suriyeli göçmenlerin misafirlikten veya geçicilikten kalıcılığa doğru evrildikleri ileri sürülebilir. Bu bağlamda, son on yıldır Türkiye'de ikamet eden Suriyelilerin Türkiye'de kalıcılıklarının veya geçiciliklerinin belirsiz olmasının hem yabancı hem yerli halk için tedirginlik yarattığı söylenebilir. Bu hususta, Kırmızıgül'ün (2019:94) çalışmasında vurgulandığı üzere, yerel halkın önemli bir korkusu da yaşadıkları yerde göçmen sayısının kendi sayılarını geçmesi, onların azınlık olmaktan çıkarak çoğunluk haline gelmesidir. Kendi memleketinde yabancı olmak, kendi memleketinde azınlık olmak yerel halkın istemediği ve korktuğu bir durumdur. Yaşanan bu korku ve tedirginlik ise göçmenlerin yaşadıkları çevrede dışlanmaya maruz kalmalarına neden olabilmekte ve gün geçtikçe öfke ve nefret dolu söylem ve davranışların meşrulaştırıcı kaynağı haline gelebilmektedir. Ayrıca, Suriyeli göçmenlerin kendilerini Türkiye'de kalıcı ya da geçici olma noktasında belirsiz hissetmeleri onların ülkelerine asla geri dönemeyebilecekleri ama her an da geri dönebilecekleri bir umutla *hazırda bekleyenler* olarak tanımlanmalarını mümkün kılmaktadır. Bu yönde, araştırmada yerel halkın Suriyelilerin Türkiye'deki geçici olma ve kalıcı olma durumlarına ilişkin görüşleri incelenmiştir:

"...böyle giderse nüfusları çoğalacak. Ekonomik açıdan biz gündeliği yirmi liraya düşmüş bir işte çalışmayız onlar çalışırlar ne oldu o iş onlara kalacak. Devlet her konuda zarar edecek. Maddi ve manevi zarar görür. Burada kalıcı olurlarsa artık devlet de onları besleyemez...biz de onlardan çok çekeriz..." (G.2, Erkek, 44, İlkokul mezunu, Esnaf/Şarküteri).

"...yurtları düzelse de dönseler daha iyi ama eğer burada kalacaklarsa da güzelce denetlenip yerleştirilmeleri sağlansa daha iyi olur. Bize ayak uydursalar, onlar bizi beğenmiyorlar bir de. Doğrusu bizim onlardan rahatsız olduğumuz kadar onlar da bizden rahatsız..Örf ve adetlerimiz uyusmuyor. Misafir olarak olur ama kalıcı olmaları değil. Tabiatlarımız uyusmuyor..." (G.5-Kadın, 48, İlkokul mezunu, Ev hanımı).

"...(Onlar kalıcı olursa) valla ben buradan giderim o zaman. Yani gerçekten giderim biraz onlardan uzak, nerde azsalar oraya giderim. Yani burada çoksa ya başka bir mahalleye giderim ya da ne bileyim bir şehir dışına giderim...yani devlet zarar görür, zaten sonradan fark edecek onu da...gitseler de buradan herkes rahatlasa...buraları sahiplenmeleri hoşuma gitmiyor..." (G.6, Erkek, 32, İlkokul mezunu, Serbest meslek).

Çalışmada yerel halktan katılımcıların büyük bir kısmının Suriyeli göçmenlerin ülkelerine geri dönmeleri gerektiği fikrini savundukları tespit edilmiştir. Suriyelilerin özellikle araştırma sahası olan Mardin gibi sınır illerinde daha yoğun bir nüfusla yaşamaları yerel halkı kalıcılık noktasında tedirgin etmektedir. Ayrıca, göçmenlerin tamamen kalıcı olmaları durumunda ev sahibinin düzenine ayak uydurması yönünde beklenti olduğu ve üst kültürün alt kültüre kural dayatma haklarının olduğunun varsayıldığı söylenebilir. Bu anlamda, Suriyelilerin misafirlik vazifesini yerine getirmeleri ve koşulsuz topluma uyarlanmaları istenmekte ya da aksi halde ülkeden gitmeleri talep edilmektedir.

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki kalıcılık ve geçicilik durumlarına ilişkin önemli bir mesele de hiç şüphesiz *vatandaşlık hakkının* verilmesiyle ilgilidir. Bu anlamda, göçmenlerle ilgili konular arasında vatandaşlık alıp almayacakları çokça dile gelen bir mesele olmuştur. Suriyelilerle ilgili yapılan

çalışmalardan edinilen bilgiler doğrultusunda göçmenlerin bir kısmının, savaşın uzaması ve uzun yıllar Türkiye’de yaşamış olmalarının verdiği *yarı yerleşiklik* durumu karşısında Türkiye’de kalmayı istedikleri söylenebilir. Lakin, Suriye’deki savaş şu an bitse bile Suriyelilerin ne kadarının kalıp ne kadarının gideceğinin belirsiz olduğu ifade edilebilir. Aslında, evlilik, ekonomik yatırımlar vb. birçok faktör nedeniyle Suriyeli göçmenlere yönelik vatandaşlık konusunun her daim gündeme gelebileceği öngörülmektedir. Nitekim, araştırmada Suriyeli göçmenlerin kalıcılığını pekiştirecek bir durum olarak vatandaşlık hakkı verilmesi meselesinin yerli halk tarafından nasıl karşılandığı ve yabancı grubu ötekileştirmenin ne derece meşrulaştırıcı bir kaynağı haline geldiği konusu incelenmiştir:

“...vatandaşlık verilmemeli. Şimdi şöyle bir şey var. Her insan kendi gururu ve şerefi için yaşar. İnsan kendi toprağını kendi milletini kendi bayrağını kendi halkını savunamıyorsa sen onu bir kere bir millettten çıkaracaksın. Devlet onlara vatandaşlık verse ne olacak bu sefer bizim onlardan bir farkımız olmaz aksine onlar bizden daha üstün olacak...hastaneye gidiyorum ben ilaç parası veriyorum onlar vermiyorlar. Ben muayene parası veriyorum onlar vermiyorlar. Onlara elbise geliyor, yiyecek geliyor bize öyle bir şey gelmiyor. Bazen markete gidiyoruz vallahi bizim senede bir yemediğimiz yemekleri onlar her gün yiyorlar...” (G.2, Erkek, 44, İlkokul mezunu, Esnaf/Şarküteri).

“...vatandaşlık verilmemeli. İşte misafirken bunca sorun yaşıyorsak kalıcı olurlarsa ne yapacağız. Sıkıntılar çıkacak, hoşnutsuzluklar çıkacak zaten kötü bir çağdayız ölümler artmış kötülükler armış...” (G.5-Kadın, 48, İlkokul mezunu, Ev hanımı).

“...yok yok Allah aşkına vatandaşlık vermesinler ya. Türkiye’yi elde ederlerse bizde bu halde gözünüze naylon damlatırız diyen insanlar vatandaşlık alırlarsa neler yapmazlar? Bize düşman gözüyle bakıyorlar ellerine imkân geçerse başımıza düşman kesilirler...” (G.7, Kadın, 50, Okur yazar değil, Ev hanımı).

“...adamin sağı solu belli değil, bence oy kullanmamalıdır, onlar ırkçılık yapıyor, Arap ırkçılığı yapıyor. Bence verilmemeli. İnanın ki, adama sabah akşam bal verseniz Türkiye’ye şu kadarlık faydaları olmaz. Çok nankör insanlar, benim düşüncem bu...” (G.18, Erkek, 43, İlkokul mezunu, Şoför).

Söylemlerden katılımcıların büyük bir kısmının *olumsuz gündelik tecrübeler ve bu tecrübelerin olumsuz önyargılara dönüşümü üzerinden* Suriyelilerin vatandaşlık alabilmesine karşı oldukları anlaşılmaktadır. Vatandaşlık hakkının verilmesi demek Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de tamamen kalıcı olmaları ve yaşanan sıkıntılarının kronik hale gelmesi anlamına geleceğinden bu tür bir hakkın verilmesi yerli halk tarafından hoş karşılanmamaktadır. Esasında, “gelen yabancıların uzun süre kalması ile orantılı olarak gelenlere geçici oldukları hem yasal zeminde hem de gündelik hayatta çeşitli şekillerde hissettirilmektedir” (Altıntaş, 2014:261). Bazı katılımcıların *buraları sahiplenmeleri hoşuma gitmiyor, onlar kalıcı olursa valla ben buradan giderim, asla vatandaşlık verilmemeli, bize düşman gözüyle bakıyorlar ellerine imkân geçerse başımıza düşman kesilirler* gibi söylemleri Suriyeli göçmenlerin kalıcılık ve vatandaşlık olasılığı üzerinden dışlandıkları ve ayrımcılığa maruz kaldıklarına işaret etmektedir. Aslında, bu noktada yerel halkın temel kaygısı öteki, yabancı konumunda olan göçmenlerin kalıcı olup azınlık olmaktan çıktıklarında kendilerinin de dahil olduğu baskın grubun gücünün sarsılacağı korkusudur (Kırmızıgül, 2019:95). Dolayısıyla, söylemler yerel halktan bazı kesimlerin göçmenlerin kalıcılık ve vatandaşlık olasılığını dışlayıcı söylem ve eylemlerinin meşrulaştırıcı kaynağı olarak gördüklerini kanıtlamaktadır. Hiç şüphesiz, bir ülkenin yerel halkı tarafından gitmelerinin istenmesi yabancıya yönelik aleni bir dışlama şekli olduğu söylenebilir. Bu durum göçmenlerin Türkiye’ye yönelik aidiyet duygusunu zayıflatmaktadır. Harunoğulları ve Cengiz’e (2015:317) göre de göçmenlere “karşı çeşitli önyargıların olması sığınmacıların kendilerini buraya ait hissetmelerinin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Bu bakımdan aidiyet duygularının gelişmesinde birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar”. Ayrıca, sosyal dışlanmanın ve bir yere aidiyet kuramamanın birçok alanda insan üzerinde ruhsal ve fiziksel olumsuz etkiler yarattığı da yadsınamaz.

Nitekim, Suriyeli göçmenlerin yerel halk tarafından çoğunlukla istenmediklerinin farkında oldukları ve bundan dolayı dışlanmaya maruz kalmaları onların her şey düzeldiğinde ülkelerine geri dönüp dönmeme konusunda kararsızlığa düşmelerine neden olduğu da söylenebilir. Zira, ulus devletin neredeyse tek doğru olduğu ve pek çok hakkın vatandaşlık üzerinden konumlandırıldığı bir dünyada göçmenler yerel halk tarafından vatandaş olmayan öteki olarak *kusurlu, yanlış ve az gelişmiş* olarak tanımlanmaktadır (Kırmızıgül, 2019:100). Dolayısıyla, Suriyelilerin Türkiye’de özellikle geçicilik, kalıcılık ve vatandaşlık durumları noktasındaki belirsizliğin yaratmış olabileceği bilinemezlik

faktörü, yerel halkta güvenlik ihtiyacını körükleyen, ekonomik, sosyal, kültürel kaygıları artıran ve *günah keçisi* olarak ilan edilenlerin değil vatandaşlık artık ülkeden kovulmaları gereken öteki veya düşman biçiminde tanımlanmasına neden olan bir değişken olarak görülebilir. Zira, yabancıların ya da göçmenlerin birçok eylemi iç gruptakiler tarafından huzur bozucu, tehdit edici eylemler olarak algılanır. Bauman'a (2004:60) göre, içeridekiler, uzun süreli yerleşimleri nedeniyle de kazanmış oldukları haklara sınırlar. Dolayısıyla dışarıklıklar veya ötekiler sadece yabancı ve farklı olmakla kalmazlar, orada olmaya hak kazanmamış *istilacılar ve işgalciler* olarak da görülürler. Bu anlamda, istilacı ve işgalci olarak görülen dışarıklıklar yani yabancılar sosyal, kültürel ve ekonomik her türden problemin, huzursuzluğun kaynağı olarak görülürler ve vatandaşlık hakkı kazanarak kalıcı olmaları asla istenmez. Böylece "toplumun marjinalleşmeye yöneldiğini ve bu durumun ileride toplumsal ayrışmaya neden olabileceğini söyleyebiliriz. Çünkü, *gitseler de kurtulsak* en fazla kullanılan cümlelerin başında gelmektedir" (Sönmez ve Adıgüzel, 2017:806). Nitekim, artık kalıcı olduklarına dair algılar, "çeşitli kentlerde göçmenlere yönelik artan tepkiler Suriyelilerin artık istenmediği, toplumsal kabul ve uyum sürecinin istenen düzeyde gerçekleşmediği yönünde bir eğilimin yaşandığını da göstermektedir" (Yıldırım vd., 2017:108).

5 Sonuç ve Tartışma

Suriye'deki krizin ve savaşın uzamasıyla beraber Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin artık misafirlik veya geçicilik konumundan kalıcılık veya yerleşiklik konumuna geçtiklerine dair çok bir şüphenin kalmadığı ifade edilebilir. Dönüş umutları ya da arzuları azalan veya tamamen ortadan kalkan Türkiye'de yerleşik hale gelen göçmenlerin birçok kentte çok daha karmaşıklaşan bir yapının ortaya çıkmasına ve birçok kentin dokusunun ve gündelik hayat düzeninin dönüşüme uğramasına sebep oldukları aşıkardır. Bu dönüşümden kaynaklı hoşnutsuzluk nedeniyle çoğunlukla *günah keçileri* olarak düzeni değiştirenler, bozanlar ve kültürel çatışma süreçlerini yaşatan *yabancılar* olarak değerlendirilen Suriyeli göçmenler, yerli halk tarafından sık sık dışlanmaya maruz kalabilmekteydiler. Bu anlamda, Suriyelilerin yoğun bir şekilde yaşadıkları sınır kentlerinde olumsuz toplumsal önyargı ve kalıp yargıların varlığı yerli ve yabancı arasında birtakım huzursuzlukları açığa çıkarabilmektedir. Dolayısıyla, göçmenlerin önemli bir kısmı, önyargılı, damgalayıcı, ötekileştirici, ayrımcı söylem ve davranışlara maruz kalabilmekte ve hatta şiddeti deneyimleyebilmektedir. Nitekim, araştırmada meseleye yerli halkın gözünden bakarak Mardin ilinde Suriyeli göçmenlere yönelik ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve eylemlerin meşrulaştırıcı kaynakları sahadan elde edilen nitel veriler doğrultusunda dört ana kategori ve onların alt kategorileri temelinde anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Bu çerçevede, bir kategori olarak, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları yerleşim yerlerinde maruz kalabildikleri ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici pratiklerin en temel meşrulaştırıcı kaynaklarından birisi *düzeni değiştiren veya bozucu olarak Suriyeliler* yaklaşımıdır. Bu noktada, uzun bir süredir *ekonomik düzenin işleyişinde meydana gelen bozulmalar* Suriyeli göçmenlere yönelik yerli halkın ayrımcı ve dışlayıcı söylem ve eylemlerinin meşrulaştırıcı kaynağı olarak görünmektedir. Mevcut işsizlik ortamına yabancıların eklenmesiyle düzenin bozulduğuna ve hatta yerli halkın kendi mekanlarını ekonomik imkansızlıklar nedeniyle terk etmek zorunda kaldıklarına dair yerel halkın serzenişleri ve dışlayıcı tutumları ön plana çıkmaktadır. Suriyeli göçmenlerin dışlanmaya ve ötekileştirilmeye maruz kalmalarına yol açan bir diğer meşrulaştırıcı kaynak göçmenlerin buldukları yerlerde *asayiş bozdukları ve suç oranlarını artırdıklarına* dair genel yaygın kanıdır. Düzeni değiştirenler veya bozanlar olarak Suriyeliler kategorisindeki başka bir meşrulaştırıcı kaynak, yabancıların kentin *sosyal, kültürel, ahlaki dokusuna zarar verdikleri* ve bu anlamda genel düzeni bozduklarına dair algıdır. Özellikle, göçmenlerin gelişinden sonra toplumda *fuhuş olaylarının arttığına ve ahlaki yapının bozulduğuna* yönelik kalıp yargılar nedeniyle bir grup olarak Suriyeli kadın göçmenlerin ahlak dışı olmakla suçlandığı ve dışlandıkları tespit edilmiştir. Suriyeli kadınlara atfedilen ve çoğu zaman gerçeklikle ilgisi olmayan ya da çarpıtılarak aktarılan söylentilerin varlığı onlara yönelik damgalamaların artmasına, görece nefretin yaygınlaşmasına, ahlaki düzeni bozdukları gerekçesiyle gayrimeşrulaştırılmalarına ve dışlanmalarına neden olmaktadır. Neticede, uzun bir süredir artık Türkiye'de kalıcı hale gelen Suriyeli göçmenler yerli halk tarafından çoğunlukla farklı boyutlarda düzen bozan ve daha da fazla bozma potansiyeline sahip tehlikeli yabancı dış gruplar olarak algılanmaktadır. Gündelik yaşam içinde çoğu zaman gerçeklikten uzak biçimde edinilen olumsuz ve zıt deneyimlerin yayılması yabancıya yönelik olumsuz bakış açısının yayılması anlamına gelmektedir. Bu olumsuz bakış açısının sonuçları olan önyargı, kalıp yargı ve ötekileştirme süreçleri gündelik sıradanlık içinde meşru bir hal almaktadır.

Bir başka kategori olarak, göçmenlerin maruz kalabildikleri ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve eylemlerin meşrulaştırıcı kaynaklarından birisi de *keyif düşkünü ve vefasız Suriyeliler* yaklaşımıdır. Devletin hak etmeyen Suriyelilere yönelik yardımları karşısında kendini *ihmal edilmiş* hissedenden veya *üvey evlat muamelesi* gördüğünü düşünen yerel halktan bireylerin gözünde göçmenler haksız yardım alan, kendilerinin hakkını gasp eden ülkelerine geri dönmesi gereken fazlalıklardır. Bu anlamda, yerel halk arasında yaygın olan ve Suriyelilere yönelik nefret ve öfkeyi artıran önemli bir meşrulaştırıcı kaynak devletin hak etmedikleri halde keyif düşkünü, tembel, vefasız veya nankör olarak tanımlanan Suriyelilere yönelik yardımda bulunduğu ve imtiyaz gösterdiğine dair algıdır.

Ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve eylemlerin meşrulaştırıcı kaynaklarından bir diğeri *toprağını savunmayan aciz Suriyeliler* yaklaşımıdır. Kendi toprağını korumanın kutsal bir değer olarak algılandığı yerli halkta savaştan dolayı iltica ya da kaçma durumu yadırganmaktadır. *Savaşmalılardı, kaçmamalılardı* olarak özetlenebilecek söylemler üzerinden yerli halkın kendi iç grup kimliği yüceltilirken onursuz olarak ötekileştirilen yabancı grubun kimliği de aşağılanmaktadır. En nihayetinde, göç etme ya da sığınma hakkının kısıtlanması olarak değerlendirilebilecek bu durum *savaşmamanın onur kırıcılığı* üzerinden yerli halk tarafından Suriyeli göçmenlerin ötekileştirilmesinin ve dışlanmasının güçlü bir meşrulaştırıcı kaynağı olarak kabul görmektedir.

Araştırmada ortaya çıkan son bir kategori *istilacı ve işgalci olarak Suriyeliler* yaklaşımıdır. Son on yıldır Türkiye’de ikamet eden Suriyelilerin Türkiye’de özellikle geçicilik, kalıcılık ve vatandaşlık durumları noktasındaki belirsizliğin yaratmış olabileceği bilinemezlik faktörü, yerel halkta güvenlik ihtiyacını körükleyen, ekonomik, sosyal, kültürel kaygıları artıran ve günah keçisi olarak ilan edilenlerin değil *vatandaşlık artık ülkeden kovulmaları gereken öteki* veya düşman biçiminde tanımlanmasına neden olan meşrulaştırıcı bir kaynak olarak görülmektedir. Dolayısıyla sosyal, kültürel ve ekonomik her türden problemin, huzursuzluğun kaynağı olarak görülen dışarıklar veya ötekiler sadece yabancı ve farklı olmakla kalmazlar, orada olmaya hak kazanmamış (dolayısıyla vatandaş sayılmayı asla hak etmeyen) *istilacılar ve işgalciler* olarak görülürler.

Neticede, aradan geçen süreç içerisinde artık Türkiye’de kalıcı hale gelen Suriyeli göçmenler yerli halk tarafından çoğunlukla düzen değiştiren, bozan ve daha da fazla bozma potansiyeline sahip tehlikeli dış gruplar olarak algılanmaktadır. Bu anlamda, yerel halkın gerek maddi gerek ailesel çeşitli sebeplerle bölgedeki Suriyelilerle çıkar çatışmasına girdiği ve bu rekabet ve gerilimin bölgede Suriyeli düşmanlığına dönüştüğü ifade edilebilir. Yerel halk, asayişin bozulmasından, suç vakalarının, boşanmaların, ikinci evliliklerin, kuma sayısının çoğalmasından, işsizlikten, adil olmayan yardımlardan, ahlaki doku veya düzenin bozulmasından çoğunlukla Suriyelileri sorumlu tutmaktadır. Göçmenlerle ilgili oluşan genel algı çoğu zaman kurgusallığa dayalı suçlamalara ve bunların dedikodu aracılığıyla yayılarak toplumda gerçek gibi kabul görmesine neden olmaktadır. Bu anlamda, toplumda marjinal grup olarak yabancı göçmenler çoğu zaman günah keçisi ilan edilerek vuku bulan her türden suçun faili olarak görülmektedir.

Bu çerçevede, yabancı göçmen olarak Türkiye’ye giriş yapan Suriyelilerin birçok huzursuzluğun kaynağı olarak gösterildiğine ve günah keçisi ilan edildiklerine dair çok sayıda örnek bulabilmek mümkündür. Bir grubun günah keçisi ilan edilmesi aynı zamanda ötekileştirildiği anlamına gelmektedir. İnce (2011:186) açısından, “öteki, kurnazdır, medeni olmayandır, geriliğin temsili ve sebebidir, yaşanan olumsuzluklardan biz yerine sorumlu olandır, günah keçisidir. Öteki kendine yakıştırılanı hiçbir zaman değiştiremez. Bu yönde, tehlikeli dış grup olarak tanımlanan ve günah keçisi olarak ilan edilen yabancının düzen bozucu olduğuna dair algı ve inanç Türkiye’de yabancı algısının giderek kötümser bir hal almasına neden olduğu söylenebilir. Yerleşiklerin göçmenlere “dair algısı, onları birey olarak değil, belirli bir tipte yabancı olarak görmek biçiminde tezahür etmektedir. Yabancının bu şekilde tek tek birey olarak değil, bir kategori olarak algılanması, bir yabancının işlediği suçu tüm yabancılara genelleme gibi bir sonuç da doğurmaktadır” (Ekinci vd., 2017:385). Bu genelleme neticesinde, yabancı göçmenlere karşı duyulan korku, öfke ve nefret duyguları olağanlaşmaya başlamaktadır. Dolayısıyla, çalışmada da ortaya konulduğu üzere, gündelik hayatta yabancı düşmanlığı ve nefret suçları kapsamında değerlendirilebilecek ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylemlerin yaygınlaşması söz konusudur. Bunun da ötesinde göçmenlere yönelik ayrımcı, dışlayıcı, ötekileştirici söylem ve eylemlerin yerel halk tarafından gösterilen meşrulaştırıcı kaynakların sayısı da artmaktadır. Meşrulaştırıcı kaynakların giderek yaygınlaşması, olağanlaşması ve söylemlerde özellikle ön plana çıkan *biz* ve *öteki* tanımlarının çok keskin bir şekilde yapılması sorunun daha da derinleşmesine neden olabilir.

Aslında, *biz* ve *onlar* şeklinde kurgulanan gündelik hayattaki etkileşimler çoğu zaman ötekileştirmenin ve ayrımcı söylem ve davranışların açığa çıktığı bir yapıya dönüşmektedir. Zira, *biz*'in öteki'yi insanlık tarihinin başından beri korkulacak en azından önlem alınması gereken bir şekilde tasarlamasını, dost-düşman dikotomisine atıfla analiz etmeye çalışan Bauman'a (2003; 2004) göre; *dostlar ve düşmanlar vardır, bir de yabancılar vardır*. Daha çok belirsizlik ve muğlaklıkla ilişkilendirilen yabancı ya da öteki, modernitenin belirsizlikleri ortadan kaldırma amacına uygun olarak bir kategori içine dahil edilir ve bu da çoğunlukla düşman kategorisi olur. Çünkü, yabancılar hiçbir şey olmadıklarından, her şey olabilirler. İnce (2003:259) açısından öteki ve yabancı, "muğlaklığın kişileştirilmiş biçimi olarak algılandığından, her türlü kategorileştirme ve sınıflandırma olanaklarının dışında kalarak, düzenin kendisinden uzaklaşmaktadır. Düzeni tahrip etme potansiyeline sahip olarak tanımlanan öteki ve yabancı, çoğunluk toplumu için bir tehlike olarak algılanırken, korku ve sınırlamayı beraberinde getirir. Böylece dost-düşman dikotomisinin dışında kalan öteki ve yabancı, bir düşman pozisyonuna indirgenir". Bu anlamda, yabancı olarak Suriyeli göçmenlerin öteki düşman kategorisine yerleştirilip *önlem alınması gereken korkulacak varlıklar* olarak değerlendirildiği ve ayrımcılığa vardığı somut vakalar daha görünür olabilecektir. Bu çerçevede, çoğunlukla düzeni değiştiren, bozan, keyif düşkünü, tembel, vefasız, nankör, toprağını savunmayan aciz, istilacı ve işgalci olarak öteki kategorisine yerleştirilen Suriyeli göçmenlere yönelik toplumda ortaya çıkan damgalayıcı, ayrımcı ve dışlayıcı söylem ve eylemler de gerçekliği belirsiz olan çeşitli öznel gerekçeler ve kaynaklar aracılığıyla meşrulaştırılmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors declare no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Grant Support: The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Kaynakça/ References

- Adugit, Y. (2013). Görelî mekânlarda ahlâki kayıtsızlık. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 1-24.
- Altıntaş, S. (2014). Davetsiz misafirler: Türkiye'deki mültecilerin maduniyet görünümüleri. *İdealkent Dergisi*, (14), 252-276.
- Bauman, Z. (2003). *Modernlik ve müphemlik*. (Çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2004). *Sosyolojik düşünmek*. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Kapımızdaki yabancılar*. (Çev. E. Barca). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Benard, C. (1986). Politics and the refugee experience. *Political Science Quarterly*, 101(4), 617-636, The Academy of Political Science.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. Ed. A. Arı), 4. Basım, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bourse, M. (2009). *Melezliğe övgü*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Budak, P. (2017). Yerel halkın algısında Suriyeli sığınmacılar ve toplumsal etkileri: Elâzığ ili örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (62), 543-564.
- Canatan, K. (2013). Avrupa toplumlarının göç algıları ve tutumları: sosyolojik bir yaklaşım. *Sosyoloji Dergisi*, 3(27), 317-332.
- Cemaloğlu, N. (2007). Örgütlerin kaçınılmaz sorunu: yıldırma. *Bilig Dergisi*, (42), 111-126.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çev. Ed. S. B. Demir). (4. Basım), Eğiten Kitap, Ankara.
- De Master, S. ve Le Roy, M. (2000). Xenophobia and the european union. *Comparative Politics*, 32(4), 419-436.
- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal kimlik kuramı, temel kavram ve varsayımlar. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 123-144.
- Deniz, A. Ç. İkinci, Y. ve Hülür, A. B. (2016). Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı sosyal dışlanma mekanizmaları. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBArD)*, 14(27), 17-40.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (181), 175-204.
- Denscombe, M. (1998). *The good research guide*. Buckingham: Opan University Press.
- Dilek, B. S. (2018). *Suriyeli göçü*. Ankara: Kripto Yayınları.
- Dindarık, N. ve Fidan, Y. (2020). Türkiye'de mültecilerin yaşadıkları bölgelere yönelik insani yardım lojistiği: Kızılay örneği. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 135-154.

- Ekici, H. (2019). Türk toplumunda Suriyelilere yönelik algılanan tehditler ve çözüm önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 695-730.
- Ekinci, Y. Hülür, A. B. ve Deniz, A. Ç. (2018). Yabancılık ve marjinalite bağlamında Suriyeli sığınmacılar: Antep-Kilis örneği. B. Kartal ve U. Manço (Ed.). *Beklenmeyen Misafirler: Suriyeli Sığınmacılar Penceresinden Türkiye içinde* (ss.141-168).
- Ekinci, Y. Hülür, A. B. ve Deniz, A. Ç. (2017). Yabancı ve marjinal olarak öteki: yerleşik ve yabancı ilişkisi bağlamında Suriyeli sığınmacılar. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 10(XXX), 365-392.
- Erdoğan, M.M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum araştırması*. (1. Basım), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Giddens, A. ve Sutton P. W. (2014). *Sosyolojide temel kavramlar*. (Çev. A. Esgin). Ankara: Phoenix.
- Gümüş, A. K. (2018). *Suriye'den Türkiye'ye göçün sosyo-ekonomik ve kültürel yansımaları (Gaziantep örneği)*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi SBE, Niğde.
- Güngör, F. Ş. (2018). *Zenofobi -Yabancı düşmanlığına felsefi bir yaklaşım* (2. Basım). Ankara: Maarif Mektepleri.
- Harunoğulları, M. ve Cengiz, D. (2015). Suriyeli göçmenlerin mekânsal analizi: Hatay (Antakya) örneği. *TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 309-318). Ankara.
- Hjerm, M. (2005). What the future may bring: xenophobia among Swedish adolescents. *Acta Sociologica*, 48(4), 292-307.
- Hortaçsu, N. (2014). *Grup içi ve gruplar arası süreçler* (İkinci Baskı). Ankara: İmge Kitapevi.
- İnce, H. O. (2003). Öteki sorunsalının 'alterite' kavramı çerçevesinde yeniden okunması üzerine bir deneme. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi*, 21, 255-277.
- İnce, H. O. (2011). Almanya'da farklı olmak: Entegrasyon ve hoşgörü kavramına eleştirel bir bakış. *BİLİG Dergisi*, 58, 173-202.
- Kahraman, F. ve Nizam, Ö. K. (2016). Mültecilik hallerini mekân üzerinden okumak: Gaziantep örneğinde Türkiyelilerin gözünden Suriyeli kent mültecileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(44), 808-825.
- Kearney, R. (2012). *Yabancılar, tanrılar ve canavarlar: Ötekiliği yorumlamak* (Çev. B. Özkul). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kırmızıgül, Ç. M. (2019). Komşudan yabancıya, misafirden mülteciye: yerel halkın gözünden Türkiye'de mülteciler. *Nüfusbilim Dergisi*, 41(1), 84-102.
- Kızmaz, Z. (2018). Suriyeli sığınmacılar: güvenlik kaygıları ve suç. *BEÜ SBE Dergisi*, 7(2), 392-431.
- Kolukırık, S. ve Özcan, N. (2017). Farklılık ve farkındalık ekseninde Suriyeli göçmen nüfusun sosyolojik özellikleri: Payas ilçesi örneği. *Göç Dergisi*, 6(2), 191-212.
- Kumar, R. (2011). *Araştırma yöntemleri: yeni başlayanlar için adım adım araştırma rehberi*. (Çev. Ed. Ö. Çokluk) (3. Basım). Ankara: Edge Akademi.
- Kuş, E. (2012). *Nitel-nitel araştırma teknikleri: sosyal bilimlerde araştırma teknikleri: Nicel mi? Nitel mi?* (4. Basım), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kümbetoglu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Man, F. (2016). "Günah keçileri" ya da "olağan şüpheliler" olarak Suriyeliler. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, (3), 1147-1170.
- Mazlumder (2014). *Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın sığınmacılar raporu*. Mazlumder Kadın Çalışmaları Grubu. <https://www.mazlumder.org/>
- MD (2021). *Türkiyedeki Suriyeli sayısı* Eylül 2021. Mülteciler Derneği, <https://multeciler.org.tr/>.
- Mora, N. (2008). Kendi -öteki iletişimi ve etnomerkezcilik. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5(2), 206-218.

- Ördek, K. (2017). *Türkiye’de “geçici koruma” altında Suriyeliler ve seks işçiliği*. Rapor, Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Ankara.
- Özipek, B. B. (2018). Ekonomi temelli ayrımcılık ve önyargı karşıtı argümantasyona katkı: Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye ekonomisi raporu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 23 (90), 125-146.
- Pedahzur, A. (1999). Hatred by hated people: Xenophobia in Israil. *Studies in Conflict & Terrorism*, (22), 101-117.
- Polat, F. ve Kaya, E. (2017). Bir ötekileştirme pratiği: Türkiye’de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergi*, 1(1), 38-48.
- Punch, K.F. (2005) *Sosyal araştırmalara giriş nicel ve nitel yaklaşımlar*. (Çev. D. Bayrak, H. B. Arslan ve Z. Akyüz) (1.Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Rydgren, J. (2004). The logic of xenophobia. *Rationality and society*, 16(2), 123-148.
- Schnapper, D. (2005). *Öteki ile ilişki*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Schütz, A. (2016). Yabancı: Bir sosyal psikoloji makalesi (Der. L. Ünsaldı) (Çev. K. Eren). *Yabancı: Bir İlişki Biçimi Olarak Öteklilik* içinde (ss. 35-52) Heretik Yayınları: Ankara,
- Semerci, P. U., Erdoğan, E. ve Önal, E. S. (2017). *“Biz”liğin aynasından yansıyanlar: Türkiye gençliğinde kimlikler ve ötekileştirme*. (1. Basım). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Simmel, G. (2017). Gizliliğin ve gizli toplumların sosyolojisi. (İkinci Baskı) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Simmel G. (1950). The stranger. (Ed.) K. Wolff. *The Sociology of George Simmel* içinde (ss. 402-408). New York: Free Press.
- Sönmez, M. ve Adıgüzel, F. (2017). Türkiye’de Suriyeli sığınmacı algısı: Gaziantep şehri örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16 (3), 797-807.
- Şahin, K. (2019). Güvensiz dünyada bir belirsizlik faktörü olarak yabancı korkusu: İstanbul’daki kapalı yerleşimler üzerinden bir değerlendirme. *İdealkent*, 10(27), 733-768.
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*, (33), 1-39.
- Taş, M. (1999). *Avrupa’da ırkçılık*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Torun, A. (2015). “Öteki” ile “biz” ilişkisinde yeni medya. *Sosyal ve Beşerî Bilimler ve Küresel Yaklaşımlar: Kuram ve Uygulamalar Uluslararası Sempozyumu* (ss. 1-19), Varşova Polonya.
- Tosun, S. ve Azazi, H. (2019). *Yerel’de mülteci ve sığınmacılara yönelik sosyal politika uygulamaları: Balıkesir örneği. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 14(2), 213-234.
- UNCHR, (2020). *The UN refugee agency*. <https://www.unhcr.org/>.
- Ünal, S. (2014). Türkiye’nin beklenmedik konukları: “öteki” bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(3), 65-89.
- Ünür, E. (2013). Görünmeyen kimlikler: öteki kimliği bağlamında “kayıp şehir” dizisinin analizi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(2), 251-273.
- Wolfe, C. T. (1996). Stereotypes and Prejudice. *American Behavioral Scientist*, 40(2), 176-185.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E., ve İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *BİLGİ*, (35), 107-126.